

วรรณคดีไทยในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ
(พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๒): การสร้างและเผยแพร่ความรู้
นอกหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย
วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑)^๑

Submitted date: 12 August 2021

Revised date: 29 October 2021

Accepted date: 17 November 2021

วรรณพร พงษ์เพ็ง^๒

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสร้างและเผยแพร่ความรู้วรรณคดีไทยในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการในระยะเวลา ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๒) เปรียบเทียบกับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) โดยใช้แนวคิดเรื่องสังคมวิทยาวรรณคดี (Sociology of Literature) ร่วมกับแนวคิดเรื่อง “วงการ” (Field) ของปีแยร์ บูดีเยอร์ (Pierre Bourdieu) การศึกษาพบว่าการสร้างและเผยแพร่ความรู้ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ช่วยจรรโลงโครงสร้างวัฒนธรรมการศึกษาของชาติ ในด้านเนื้อหา แสดงให้เห็นเกณฑ์การคัดเลือกและการศึกษาวรรณคดีที่อิงกับตัวบทวรรณคดีมรดก โดยมีวรรณคดีประเภทสุภาษิตและคำสอนจำนวนมากที่สุด วิธีอธิบายเนื้อหาเน้นคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์และภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งฝีมือการประพันธ์ของกวีราชสำนัก กระบวนการดังกล่าวมีลักษณะที่ต่างไปจากหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ ดังพบว่า หนังสือกลุ่มนี้ผลิตและเผยแพร่โดยนักวิชาการนอกวงการวรรณคดีไทย เนื้อหา

^๑ บทความนี้ปรับปรุงจากโครงการวิจัยเรื่อง “วรรณคดีไทยในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๒): การสร้างและเผยแพร่ความรู้นอกแบบเรียน” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีงบประมาณ ๒๕๖๓.

^๒ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

มุ่งนำเสนอเกร็ดความรู้ และตั้งคำถามเรื่องคุณค่าของวรรณคดีไทยในหนังสือเรียน โดยมีกระบวนการผลิตและเผยแพร่ที่เป็นอิสระจากรัฐ ส่งผลให้ความแพร่หลายและความรับรู้อยู่ในวงจำกัด และขาดความต่อเนื่อง ความรู้ทางวรรณคดีไทยเป็นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) สำหรับนักวิชาการ เพราะทำให้เกิดเครือข่ายความรู้ในระบบการศึกษา ในขณะที่เดียวกันความรู้เหล่านี้ก็เป็นทุนทางวัฒนธรรมสำหรับนักวิชาการอิสระ และนักสื่อสารความรู้ในสื่อใหม่ เพราะสร้างรายได้และสร้างพื้นที่ให้ผู้ผลิตในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อใหม่ การศึกษานี้ จึงแสดงให้เห็นการต่อรองความหมายของความรู้แบบจารีตในวงการวรรณคดีที่ยังยึดโยงกับการกระจายความรู้จากศูนย์กลาง เนื่องจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงหน้าที่เดิมของวรรณคดีในระบบการศึกษาของชาติ

คำสำคัญ หนังสืออ่านกึ่งวิชาการ, วรรณคดีไทย, แนวคิดเรื่องวงการของปีแอร์ บูติเยอร์, สังคมวิทยาวรรณคดี

Thai Literature in semi-academic pocketbooks (2015-2019 A.D.): The production and dissemination of knowledge outside the Fundamental Thai Textbook '*Wannakhadivichak*' (2008 A.D.)

Vannaporn Phongphengⁿ

Abstract

This study aims at analyzing the production and dissemination of Thai literature in semi-academic pocketbooks (2015-2019 A.D.), as compared to the Fundamental Thai Textbook '*Wannakhadivichak*' (2008 A.D.) by applying the concept of Pierre Bourdier regarding the sociology of literature and the "field". The study found that the process of production and dissemination of Thai literature textbooks has sustained the cultural structure of national education. It can be seen that the content in textbooks reveals the criteria used for the type selection based on Thai literature heritage produced by the Royal Society of Literature and that produced by elite scholars of Siam. In this production process, didactic literature has been selected to be the important data to explain the value of literature as an esthetic production of elite writers and a reflection of traditional Thai society and culture. Such a process is different from the production of non-textbooks, where it was found that such textbooks are produced by those outside the Thai literature field. The content of such textbooks aims to explain bits of knowledge outside textbooks and question the concept of values in mainstream Thai literature

ⁿ Lecturer in Thai Program, Faculty of Liberal Arts, Mahidol University.

textbooks. The production of non-textbook outside the national education system results in limited audiences, short-term life and inconsistent dissemination. Knowledge of Thai literature is a cultural capital for academicians inside and outside the field of literature. For insiders, knowledge of literature contributes to an academic network in the national education system; whereas for outsiders, Thai literature is to make income and provide visibility in publication and modern knowledge platforms. In conclusion, this study reveals that the characteristics of knowledge bargaining in the field of Thai literature still clings to the national education system because of the transformation of the function of Thai literature by the national education sector.

Keywords: Semi-academic pocketbooks, Thai Literature, Field of Pierre Bourdieu, Sociology of Literature

บทนำ

ในกระแสการสร้างและเผยแพร่ความรู้นอกหนังสือเรียนวรรณคดีไทยของกระทรวงศึกษาธิการ วรรณคดีไทยเป็นทั้งความรู้และความบันเทิง ดังปรากฏในรูปแบบหนังสือตีพิมพ์รวมเล่ม หรือพ็อกเก็ตบุ๊กส์ (pocket books) ปรากฏเป็นกลุ่มเนื้อหาเด่นชัด ได้แก่ *กลุ่มแรก* การแปลและถอดความวรรณคดี, *กลุ่มที่สอง* การนำวรรณคดีมาเล่าใหม่ในรูปแบบร้อยแก้วโดยไม่ได้ดัดแปลงเนื้อหา และ *กลุ่มที่สาม* การอธิบายความรู้ในวรรณคดี

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มที่สาม การอธิบายความรู้ในลักษณะที่เป็นเกร็ดวรรณคดี พบว่า หนังสือลักษณะดังกล่าวเริ่มมีปรากฏในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยมี ประจักษ์ ประกายพิทยาคาร เป็นผู้ผลิตผลงานที่โดดเด่น เช่นเรื่อง *ข้างในวรรณคดี*, *แรงแสดงวรรณคดี*, *ผีในวรรณคดี* ตีพิมพ์ใน *โลกของภาษาและวรรณคดี* (พ.ศ. ๒๕๒๒) เรื่อง *การนับโมง ทุ่ม ยาม วัน เดือน ปีในวรรณคดี*, *งู ๆ ในวรรณคดี* และ *ผีเสื้อในวรรณคดี* ในหนังสือ *วรรณคดีขบขัน* (พิมพ์ครั้งที่ ๑ และ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๒๖), *เรื่องขบขันในวรรณคดี* ตีพิมพ์ในหนังสือ *เหตุการณ์วรรณกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๒), เรื่อง *พระอินทร์ในวรรณคดี*, *สุนทรภู่กับชีวิตสัตว์*, *นิยายจากฟ้าคะนอง*, *ครุฑจับนาค* ในหนังสือ *คนเจ้าบทเจ้ากลอน เกร็ดนิยายวรรณคดี* (พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๘) เป็นต้น นอกจากนี้แล้วการอธิบายความรู้ในวรรณคดียังมีลักษณะของการขยายประเด็นศึกษาในหลักสูตร เช่น ผลงานของประจักษ์ ประกายพิทยาคาร เรื่อง *ความรู้เชิงภาษาไทย (รวมเรื่องต่าง ๆ เล่ม ๑)* (พ.ศ. ๒๕๑๙) *ประเพณีและไสยเวทวิทยาในขุนช้างขุนแผน* (พ.ศ. ๒๕๑๙) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีหนังสือที่อธิบายความรู้ในวรรณคดีไทยของนักวิชาการด้านภาษาและวรรณคดีไทย ปรากฏควบคู่ไปกับการเรียนการสอนภาษาและวรรณคดีไทยในระบบการศึกษา ในลักษณะขยายประเด็นความรู้ อธิบายความรู้เพิ่มเติม และการนำผลการศึกษาวิจัยมาผลิตเป็นหนังสือวิชาการ แต่ยังไม่ปรากฏวิธีอธิบายความรู้ที่มุ่งสร้างแนวทางใหม่ในการอ่านวรรณคดีไทย โดยมีหนังสือเรียนวรรณคดีไทยเป็นเป้าหมายในการเปรียบเทียบ จนในช่วงทศวรรษที่ ๒๕๕๐ มีหนังสือกลุ่มที่มุ่งอธิบายความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทยในลักษณะที่ต่างไปจากเล่มอื่นๆ กล่าวคือ การตั้งคำถามในประเด็นที่ไม่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีที่ผู้เขียนเคยเรียน ซึ่งผู้เขียนกลุ่มนี้นำมาเป็นจุดตั้งต้น

ในการนำเสนอประเด็นความรู้ ดังพบใน คำนำ ความว่า “‘ความสงสัย’ ไม่ได้เกิดขึ้น โดยขาดหลักวิชาการ แต่ย่อมไม่ใช่หลักวิชาทางด้านวรรณคดีวิัจักษณ์ (...) ‘วรรณคดี ขี้สงสัย’ เป็นไปตามหลักวิชาของผู้ไม่มีความรู้เรื่องวรรณคดีเลยคือ เซอร์ลือคโฮล์มส์ นั่นคือวิชาอนุমানสืบจากเล็กไปหาภาพใหญ่ จากเบาไปหนัก แล้วกระชับพื้นที่เพื่อสรุป คำตอบ” (Khruethong, 2015, p.8) หรือการ “ปะติดปะต่อ” ข้อมูลความรู้เพื่อหาคำตอบเป็นลักษณะสำคัญที่พบในงานของชนัญญา เตชจักรเสมาด้วยเช่นกัน ความว่า “ต้องมาอธิบายก่อนว่า ในหนังสือเล่มนี้ไม่ได้ประกอบด้วยวรรณคดีไทยกระแสหลักที่เรา ๆ ท่าน ๆ ใช้เรียนอยู่ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการร้อยเปอร์เซ็นต์ บางส่วนก็อาจจะตรงกัน อยู่ในจักรวาลเดียวกันบ้าง แต่บางส่วนก็มาจากจักรวาลอื่นที่แตกต่างออกไป” (Tetchaksema, 2019, preface)

ในบทความนี้ เรียกหนังสือกลุ่มนี้ ว่า “หนังสืออ่านกึ่งวิชาการ” (Semi-academic pocketbooks) หมายถึง “หนังสือตีพิมพ์รวมเล่ม ที่มีวงจรกิจการสร้างและเผยแพร่นอกโครงสร้างวัฒนธรรมการศึกษาวรรณคดีของชาติ การนำเสนอเนื้อหา แสดงให้เห็นการต่อรองความหมายของความรู้ในวรรณคดีไทย” ลักษณะของเนื้อหา ดังกล่าว เหมือนกับที่ปรากฏใน “บทความกึ่งวิชาการ” ที่กุสุมา รักษมณี (Raksamani, 2013, p.71) นิยามไว้ว่า “เป็นเรื่องที่เสนอความรู้ ทัศนคติ และความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยอิงหลักวิชาการ อาจลงพิมพ์ในวารสารวิชาการ หรือนิตยสารก็ได้” เพียงแต่ “หลักวิชาการ” ที่ผู้เขียนนำมาใช้นั้นไม่ได้นำเสนอความสำคัญของวรรณคดีในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชาติดังจะอธิบายต่อไป ผู้เขียนกลุ่มนี้ ให้คำจำกัดความสถานภาพของตนเองว่า เป็นผู้อยู่นอกวงวิชาการวรรณคดีไทย กล่าวคือ ไม่ได้เป็นกรรมการผลิตและเผยแพร่หนังสือเรียนวรรณคดีไทยของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีทั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาและวรรณคดีไทยในสถาบันอุดมศึกษา และข้าราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีวิัจักษณ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) เป็นหนังสือที่บทความนี้ นำมาเปรียบเทียบกับหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ เนื่องจากเป็นหนังสือเรียนที่ผลิตและเผยแพร่ในช่วงระยะเวลาเดียวกับหนังสืออ่านกึ่งวิชาการทั้งสามเล่ม และยังรักษาจุดมุ่งหมายของการเรียนวรรณคดีไว้เช่นเดิมตั้งแต่แรกเริ่มมีหนังสือเรียนวรรณคดีในระบบการศึกษาของรัฐ คือ การนำเสนอความสำคัญของวรรณคดีในฐานะ

มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การสร้างและเผยแพร่วรรณคดีไทยในหนังสืออ่านให้ ความรู้กึ่งวิชาการ มีทั้งกลุ่มที่แสดงให้เห็นวิธีการสื่อสารความรู้ผ่านกระบวนการใหม่ คือ อาศัยพื้นที่ของสื่อสมัยใหม่สร้างฐานผู้อ่านก่อนตีพิมพ์รวมเล่ม กับกลุ่มที่ใช้ กระบวนการแบบเดิม คือ คัดสรรคอลัมน์จากสิ่งตีพิมพ์ ปรากฏการณ์ในช่วงระยะเวลาที่ ศึกษา นี้ แม้จะเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป และไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการอ่าน เรื่องทางวิชาการที่จำกัดวงอยู่เฉพาะผู้สอนและผู้เรียนวรรณคดีไทยในระบบการศึกษา แต่ก็แสดงให้เห็นช่องทางใหม่ของการสื่อสารความรู้ รวมทั้งแนวทางการตั้งคำถาม เกี่ยวกับตัวบทวรรณคดีที่ต่างไปจากหนังสือเรียนวรรณคดีไทยของกระทรวงศึกษาธิการ

กรณีศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของความรู้เกี่ยวกับวรรณคดี ไทยในหนังสือเรียนวรรณคดีของกระทรวงศึกษาธิการกับความรู้ในหนังสืออ่านกึ่ง วิชาการของผู้เขียนนอกระบบวรรณคดีไทย ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าว สอดคล้อง กับแนวคิดเรื่องสังคมนิเวศวิทยาวรรณกรรม (Sociology of Literature) ที่วิเคราะห์ กระบวนการสร้างและเผยแพร่หนังสืออ่านให้ความรู้กึ่งวิชาการในบริบทสังคมไทย โดยพิจารณาองค์ประกอบด้านผู้ประพันธ์ ตัวบท ผู้อ่าน สำนักพิมพ์ และช่องทางการ สื่อสารในฐานะ “วงจรในโลกรวรรณกรรม” (Prasannam, 2006, p. 166) และแนวคิด ของปีแอร์ บูดีเยอร์ (Pierre Bourdieu) เรื่อง “วงการ” (Fields) ที่ขยายประเด็น การต่อรองความหมายของความรู้ในฐานะทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ใน วงการวรรณคดีไทย ดังพบว่า แนวคิดดังกล่าวมีปรากฏในการศึกษาและวิจัยของ นักวิชาการไทยทั้งในสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทย การแปล และสถาปัตยกรรม ดังนี้

บทความเรื่อง “หนังสือกลอนวัยรุ่นของไทยในมิติทางสังคมนิเวศวิทยาวรรณคดี” (Prasannam, 2008) มุ่งศึกษากลอนวัยรุ่นของไทยผ่านมิติทางสังคมนิเวศวิทยาวรรณคดี อันได้แก่ ตัวบท ผู้เขียน ผู้อ่าน และบทบาทของสำนักพิมพ์โยโหมเป็นกรณีศึกษา ผลการศึกษาพบว่า หนังสือกลอนวัยรุ่นมีลักษณะเด่นคือ ตัวบท ใช้จินตภาพที่ เกี่ยวกับธรรมชาติ เครื่องหมายวรรคตอน ลายมือ และภาพประกอบที่มีลักษณะ เฉพาะตัว ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนกลอนวัยรุ่น กับผู้อ่านมีลักษณะพิเศษคือผู้อ่าน สามารถเปลี่ยนฐานะเป็นผู้เขียนและผู้คัดเลือกได้โดยใช้ตัวบทเป็นช่องทาง ทั้งนี้

ความสัมพันธ์ทั้งหมดอยู่ภายใต้การควบคุมของสำนักพิมพ์ที่ทำหน้าที่กำหนดหลักของการประพันธ์ สร้างและอุปถัมภ์นักเขียน รวมทั้งส่งเสริมการขาย จึงกล่าวได้ว่า ทั้งความเฟื่องฟูและความเสื่อมถอยของกลอนร้อยรูนล้วนเกิดจากอิทธิพลของสำนักพิมพ์ ในฐานะองค์กรปกครองของโลกวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่อง “สรรพสิทธิ์ : การศึกษาในแง่สังคมวิทยาวรรณคดี” (Inthonphon, 2009) ได้ข้อสรุปว่า ตัวบทวรรณคดีเรื่องสรรพสิทธิ์ สร้างสรรค์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย คือการใช้คำพวนทางเพศซึ่งเป็นรูปแบบการเล่นสนุกทางภาษาของคนไทย ตัวบทวรรณคดีประกอบขึ้นจากขนบการแต่งวรรณคดีที่คนไทยคุ้นเคยทั้งในเรื่องการใช้ฉันทลักษณ์และกลวิธีการนำเสนอเนื้อหา ในด้านเนื้อหาแม้จะใช้คำพวนทางเพศ แต่มุ่งที่จะสร้างความขบขันจากภาษาที่ซ่อนรหัสความหมายทางเพศซึ่งสอดคล้องกับจิตวิทยาของการสร้างอารมณ์ขันและกลวิธีการเล่นสนุกทางภาษา ด้านผู้แต่ง แม้จะไม่ทราบผู้แต่งชัดเจน แต่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรศาสตร์และวรรณคดี ในด้านการเผยแพร่ การเสพ และรูปแบบการเสพวรรณคดี พบว่า แม้วรรณคดีเรื่องนี้จะเป็นวรรณคดีต้องห้าม แต่ก็มี การเผยแพร่ทั้งในรูปแบบมุขปาฐะและลายลักษณ์ รวมถึงในพื้นที่อินเทอร์เน็ต อีกทั้งยังส่งอิทธิพลต่อวรรณคดีเรื่องอื่นที่แต่งเลียนแบบอีกหลายสำนวน การศึกษาด้วยแนวคิดสังคมวิทยาวรรณคดี แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้วรรณคดีเรื่องสรรพสิทธิ์สามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงในสังคมไทยได้แม้จะไม่ใช้วรรณคดีเอกก็ตาม

บทความเรื่อง “โอกาสใหม่ของนวนิยายร่วมสมัยในสังคมไทย 4.0” (Sajjaphan, 2019) ได้ข้อสรุปว่า สังคมไทย ๔.๐ คือสังคมที่กำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนแปลงจากโลกแอนะล็อกเป็นโลกดิจิทัล นวนิยายซึ่งเป็นรูปแบบงานเขียนยอดนิยมจึงมีโอกาสใหม่ในการเข้าสู่โลกอินเทอร์เน็ตมากยิ่งขึ้น มีเว็บไซต์และแอปพลิเคชัน สำหรับเขียน-อ่าน และซื้อ-ขายวรรณกรรมออนไลน์ทั้งในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และนวนิยายที่ลงเป็นตอนๆ ดังเช่นกรณีศึกษาในแอปพลิเคชัน (อ่านเอา) อีกทั้งทั้งการสื่อสารแบบใหม่ทำให้เกิดรูปแบบใหม่ของนวนิยาย คือ นิยายเช็ต ที่เขียน-อ่านผ่านแอปพลิเคชัน joylada (จอยลดา) วิกฤติจากการถดถอยของสื่อสิ่งพิมพ์และความก้าวหน้าทันสมัยของเทคโนโลยีการสื่อสารจึงสร้างโอกาสใหม่ให้แก่นวนิยายร่วมสมัยของไทย

บทความเรื่อง “Storylog: เพราะทุกคนมีเรื่องเล่า ผ่านประสบการณ์ชีวิต และต้องการส่งต่ออารมณ์ความรู้สึก” ของ เก๋ แดงสกุล (Daengsakun, 2019, p.128-146) ได้ข้อสรุปว่า องค์ประกอบของตัวบท ผู้เขียน ผู้อ่าน และบทบาทของเว็บไซต์ Storylog มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและมีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานโดยตรง ตัวบทเป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์และการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก เนื้อหาเหมือนกับ การผสมผสานระหว่างเนื้อหาในไดอารี่ออนไลน์และเว็บบล็อกต่างๆ บทบาทของผู้เขียน ไม่ได้มีพันธกิจในการชี้แนะผู้อ่านเหมือนกับพันธกิจหนึ่งของนักเขียน เพราะ Storylog มีสถานะเป็นชุมชนของการเรียนรู้ร่วมกัน ในมุมมองผู้อ่านเรื่องเล่า ก็มีบทบาทสำคัญ ในการสนับสนุน ส่งเสริม และสร้างกำลังใจให้แก่ผู้เขียน เว็บไซต์ Storylog มีบทบาท คล้ายกับบรรณาธิการที่ควบคุม กลั่นกรอง และคัดเลือกเรื่องเล่า ดังนั้นเรื่อง เล่าในพื้นที่ Storylog เป็นปรากฏการณ์หนึ่งในโลกออนไลน์ท่ามกลางกระแสความ เปลี่ยนแปลงของการสร้างและเสพวรรณกรรมร่วมสมัย

สำหรับแนวคิดเรื่องวงการ (fields) ของปีแยร์ บูดีเยอร์ (Pierre Bourdieu) ปรากฏในบทความเรื่อง “สถาปนิก ความรู้ โรงเรียนสถาปัตยกรรม” (Prakitmonthakan, 2016) ที่สรุปประเด็นการวิเคราะห์ไว้ว่า ประวัติศาสตร์ของโรงเรียนสถาปัตยกรรม คือ ประวัติศาสตร์ของการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม ผ่านกำเนิดของวิชาชีพสมัยใหม่ที่เรียกว่า สถาปนิก โรงเรียนสถาปัตยกรรมและใบปริญญาบัตรได้กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรม ให้แก่สถาปนิกในการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ต่างๆ และได้มาซึ่งสถานะทางสังคม ภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมสมัยใหม่ โดยอาศัยการนิยามวิชา สถาปัตยกรรมว่า คือผลรวมของศาสตร์ที่ผสมผสานความเป็นวิทยาศาสตร์และศิลปะ เข้าด้วยกัน นิยามเหล่านี้ได้ทำให้สถาปนิกกลายเป็นบุคคลที่มีสถานะสูงทางสังคม โดยมีใบปริญญาเป็นเครื่องหมายแสดงสถานะ อย่างไรก็ตาม ความรู้ทางสถาปัตยกรรม จะต้องถูกผลิตขึ้นบนพื้นฐานของการผสมผสานความรู้แบบช่างไทยโบราณ เข้ากับวิธีการศึกษาตามมาตรฐานวิชาการสมัยใหม่แบบตะวันตกเพื่อให้สามารถคงสถานะ ความเป็นไทย และความเป็นสมัยใหม่ในเวลาเดียวกัน ซึ่งความรู้แบบนี้เท่านั้นที่จะได้รับการยอมรับและมีสถานะของการเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีมูลค่าสูงสุดในสนาม การแข่งขันที่ชื่อว่า วงการสถาปัตยกรรมไทย

ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง *'The sociology of representation of national self through the translation of modern Thai literature into English: a Bourdieusian approach'* (Techawongstian, 2016) ได้ข้อสรุปดังนี้ การสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับความเหมาะสม (Discourse of Appropriateness) ในฐานะสุนทรียะแห่งความเป็นไทย (the Aesthetic of Thainess) ผ่านการนำเสนอภาพแทนความเป็นไทยในวงการแปลวรรณกรรมสมัยใหม่มีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับวงการวรรณคดีไทย ในลักษณะของ “วงการย่อย”(subfield) ภายใต้โครงสร้างเชิงอำนาจของวงการวรรณคดีไทยในสังคมไทย เนื่องจากกลุ่มผู้กระทำกร (agents) ที่เกี่ยวข้องในการผลิตและเผยแพร่วาทกรรมดังกล่าว มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจในวงการวรรณคดีไทย สะท้อนให้เห็นผ่านความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และความสัมพันธ์ผ่านขอบข่ายงาน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจดังกล่าว ยังอาศัยการศึกษาประวัติและพัฒนาการการแปลวรรณคดีไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แนวทางการเผยแพร่ตัวบทวรรณกรรมไทยในบริบทสากล ยังสัมพันธ์กับกระแสการเขียนและอ่านวรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคแรกของการแปลวรรณกรรมไทยสู่สากล ที่กำหนดกรอบมาตรฐานของวรรณกรรมที่มีคุณค่าว่า ต้องขึ้นาสังคม ในขณะที่เดียวกันท่าทีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ “ความเป็นไทย” ผ่านตัวบทวรรณกรรมในปริบทสากล (international sphere) ต่างร่วมกันนำเสนอภาพแทนความเป็นไทยที่ “บริสุทธิ์, เปี่ยมด้วยจิตวิญญาณ, และศีลธรรม” (pure, spiritual and moral) ต่างไปจากชาวตะวันตกโดยเฉพาะ “ฝรั่ง” (farang) ที่ให้คุณค่ากับวัตถุนิยม อันเป็นเรื่องทางโลกในบริบทเปรียบเทียบนี้ ยังพบว่า เนื้อหาในวรรณกรรมแปลที่ได้รับคัดเลือกยังจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะที่ไม่ให้พื้นที่ของกลุ่มคนในชนบทและคนป่า (rural and jungle people) แต่ให้ความสำคัญกับกลุ่มชนชั้นสูง (elite) และชนชั้นกลางระดับสูง (upper middle class)

วัตถุประสงค์

๑. วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการสร้างและเผยแพร่ความรู้ ในกลุ่มหนังสืออ่านกึ่งวิชาการกับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๒. วิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะเนื้อหาและการอธิบายความรู้ในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการกับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖

วิธีดำเนินการวิจัย

อ่านและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์โดยใช้การวิจัยเอกสารด้วยกรอบแนวคิดเรื่องสังคมวิทยาวรรณคดี (Sociology of literature) และแนวคิดของปีแยร์ บูเดอว์ (Pierre Bourdieu) เรื่อง “วงการ” (fields) ดังนี้

๑. วิเคราะห์กระบวนการสร้างและเผยแพร่ความรู้ ในกลุ่มหนังสืออ่านกึ่งวิชาการได้แก่ หนังสือเรื่องสุนทรภู่ไม่ได้เป่าปี พระอภัยมณีไม่ใช่คนระยอง ของครูทอม คำไทย (Khamthai, 2017) วรรณคดีไทยโดเจสต์ของชญญา เตชจักรเสมา (Tetchaksema, 2019) และวรรณคดีขี้สงสัย ของปรามินทร์ เครือทอง (Kreuthong, 2015) เปรียบเทียบกับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ระดับมัธยมศึกษา ปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๒. วิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาและวิธีอธิบายความรู้ในกลุ่มหนังสืออ่านเล่นกึ่งวิชาการ ได้แก่ หนังสือเรื่องสุนทรภู่ไม่ได้เป่าปี พระอภัยมณีไม่ใช่คนระยอง ของครูทอม คำไทย, วรรณคดีไทยโดเจสต์ ของชญญา เตชจักรเสมา และวรรณคดีขี้สงสัย ของปรามินทร์ เครือทอง เปรียบเทียบกับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๓. อภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิจัย

๑. กระบวนการสร้างและเผยแพร่ความรู้ ในกลุ่มหนังสืออ่านกึ่งวิชาการเปรียบเทียบกับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖

- การสร้างและเผยแพร่ความรู้ในหนังสือเรียนมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

การสร้างและเผยแพร่ความรู้ในหนังสือเรียนวรรณคดีไทยเป็น “วงจร” (Prasannam, 2006, p. 166) ที่แสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิต (องค์กรทางวัฒนธรรม, ผู้ทรงคุณวุฒิ) ผลิต (หนังสือเรียนวรรณคดีไทย) และ กลุ่มผู้อ่าน (นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๖) กล่าวคือ การสร้างหนังสือเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดความสำคัญของวรรณคดีไทยในฐานะความรู้กระแสหลักในสังคมไทย ที่ช่วยจรรโลงความสำคัญของวัฒนธรรมชาติผ่านระบบการศึกษาของรัฐ เกิดเป็นวัฒนธรรมการศึกษาที่มีกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะศูนย์กลางการสร้างและสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญาของราชสำนัก (วรรณคดีสโมสร) ตั้งแต่ครั้งสถาปนาองค์กรทางวัฒนธรรมหนังสือแห่งชาติ ดังนั้น วรรณคดีที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นหนังสือเรียนภาษาไทย จึงมีสถานะภาพเป็น “วรรณคดีมรดก” ตามนิยามที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๔ การเผยแพร่วรรณคดีในหนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผลให้เกิดแนวทางการคัดเลือกและผลิตซ้ำตัวบท วิธีการอธิบายความรู้ และการประเมินค่าวรรณคดี ที่แสดงให้เห็นการผสานหน้าที่ของวรรณคดี ในฐานะตัวบทสำหรับฝึกอ่านและต้นแบบคำประพันธ์ ตั้งแต่ครั้งปรากฏในจินตมณี สมัยอยุธยา และบทฝึกวิเคราะห์ตีความภาษา ตามแนวทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาแบบจารีตในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาของไทย นอกเหนือจากการมุ่งวิเคราะห์ภาษาและศิลปะการประพันธ์แล้ว ความรู้และคุณค่าของวรรณคดี ยังถูกกำหนดตามประเภทของเนื้อหา และกลุ่มผู้ผลิต ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตามความเหมาะสมของระดับการเรียนรู้จากมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ วงจรดังกล่าวทำให้เกิดโครงสร้างวัฒนธรรมการศึกษาวรรณคดีของชาติ ที่ประกอบด้วย ผู้เขียน, ตัวบท และผู้อ่าน ดังนี้

(๑) ผู้เขียน

ผู้เขียนที่มีส่วนทำให้วรรณคดีไทยเป็นความรู้กระแสหลักในระบบการศึกษา ได้แก่ คณะผู้จัดทำหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาและวรรณคดีไทย จากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(สพฐ.) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ บังคับสำคัญที่ส่งผลให้ผู้เขียนสามารถนำเสนอความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทยตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ เกิดจาก คุณวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์การสอนภาษาและวรรณคดีไทย การวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ส่งผลต่อการเลือกแนวทางการศึกษาวรรณคดีในหนังสือเรียนและการสร้างตัวบทหนังสือเรียนวรรณคดีไทย ตลอดจนวิสัยทัศน์ของกลุ่มผู้ผลิตก็น่าจะมีส่วนสนับสนุนให้การตีความวรรณคดีบรรลุน้ำหนักที่สำคัญคือทำให้เกิด “สำนึก” อันเกิดจากการตระหนักถึงหน้าที่และคุณธรรม ดังเช่นคำอธิบายที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ความว่า “ตัวอย่างจากเรื่องในวรรณคดีอาจทำให้เราสำนึกได้ว่า สิ่งที่เราจะทำ มิใช่เพียงสิ่งที่เราอยากจะทำเท่านั้น แต่ต้องเป็นสิ่งที่เราสมควรทำด้วย” (Ministry of Education, 2018, p.8) เพราะ “ความดีงามเป็นตัวอย่างที่หาได้ไม่ยากจากวรรณคดีซึ่งเป็นเสมือนภาพจำลองชีวิตบางแง่มุมของมนุษย์” (Ibid., p.8) แนวทางการคัดเลือกเนื้อหาและการอธิบายจึงเป็นไปตามกรอบวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กระทรวงศึกษาธิการที่ระบุสาระการเรียนรู้ที่ ๕ วรรณคดีและวรรณกรรม ความว่า “เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง” (Ministry of Education, 2008, p.174-175)

(๒) ตัวบท

หนังสือเรียนวรรณคดีไทยมุ่งนำเสนอคุณค่าของวรรณคดีในฐานะมรดกวัฒนธรรมของชาติ ตัววิธีอธิบายคุณค่าด้านอารมณ์ และคุณค่าด้านคุณธรรม การสร้างตัวบทในฐานะที่เป็นหนังสือเรียน อาศัยการอ้างอิงหนังสือวิชาการเล่มสำคัญที่ใช้ในวงการศึกษาวรรณคดีไทย เช่น วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ (พ.ศ. ๒๕๐๔) ของ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (Sivasariyanon, 1961), แก่นวรรณกรรม (พ.ศ. ๒๕๒๔) ของหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (Debyasuvam, 1986), บทความ “วรรณคดีวิจารณ์และวรรณคดีศึกษา” ของ เจตนา นาควัชระ ในชุด วรรณไวทยาการ ชุมนุม บทความทางวิชาการ (พ.ศ. ๒๕๒๐) (Nagavajara, 1971), บทความ “วรรณคดีมีดีอย่างไร” ของกฤษณา รักษมณี (พ.ศ. ๒๕๔๗) (Raksamani, 2004) ใน วรรณสารวิจัย และปรกรณ์นิทาน (พ.ศ. ๒๕๔๗) ของกฤษณา รักษมณี (Raksamani, 2004) เป็นต้น

หนังสือเรียน จึงเป็นเครื่องมือสื่อสารคุณค่าของวรรณคดีไทยโดยอาศัยแนวทางของนักวิชาการด้านวรรณคดีไทยและวรรณคดีศึกษาตั้งแต่ยุคบุกเบิกที่ยังคงเป็นเอกสารอ้างอิงสำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยด้านวรรณคดีศึกษาของไทย

ในวงจรรนี้ยังมีตัวบทอีกชุดหนึ่ง ได้แก่ วรรณคดีไทยในหนังสือเรียน ที่ผลิตโดยกวีหลากหลายสถานภาพ ได้แก่ กษัตริย์ พระ กวีในความอุปถัมภ์ของราชสำนัก และข้าราชการสมัยกรุงสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ วรรณคดีจึงเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมราชสำนัก ที่ได้รับการสืบทอด และสถาปนาความสำคัญในฐานะความรู้กระแสหลักโดยกระทรวงศึกษาธิการ การคัดเลือกวรรณคดีในหนังสือเรียน สามารถจำแนกเป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่ การคัดเลือกวรรณคดีที่ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสร และการคัดเลือกโดยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีเกณฑ์พื้นฐานคือ เป็นวรรณคดีที่มีวรรณศิลป์ และนำเสนอเนื้อหาที่เป็นคำสอนหรือคติชีวิตได้ขำขันขมุขมัย

ความสำคัญของตัวบทในฐานะหนังสือเรียนชุดนี้ เป็นกรอบมาตรฐานสำหรับการเรียนการสอนในสำหรับ “เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานระดับท้องถิ่น และสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำไปใช้ป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน” (Ministry of Education, 2008, preface) ดังพบ ตัวอย่างการใช้เนื้อหาวรรณคดี และการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอนด้านวรรณคดีและวรรณกรรมระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนต่างๆ ที่ยังคงยึดหลักการตามหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณคดีวิจิตร พ.ศ.๒๕๕๑ ยกตัวอย่างเช่น หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานวรรณคดีและวรรณกรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ มีรองศาสตราจารย์ จิตต์นิภา ศรีไสย เป็นบรรณาธิการ และหนังสือเรียนรายวิชาเพิ่มเติม วรรณคดีและวรรณกรรมไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ มี นายพิชชธร ปะทะวัง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังปรากฏจุดมุ่งหมายของการวิจัยในชั้นเรียนของนักวิชาการ ที่มุ่งพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการผลิตสร้างตัวบทหนังสือเรียนวรรณคดี เพื่อนำเสนอคุณค่าของวรรณคดีไทยในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทยด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น บทความวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ศาสตร์การเล่าเรื่อง สู่การสอนวรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษา” (พ.ศ. ๒๕๖๔) ของกิตติพงษ์ แบลิว (Baesio, 2021)

อาจารย์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่กำหนดจุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์วิธีเล่าเรื่องไว้ความว่า “นอกจากจะบรรลุตัวชี้วัดแล้ว ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกประทับใจต่อเรื่องราววรรณคดีไทยและพัฒนาจิตพิสัยเชิงบวกต่อวรรณคดีในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทย” (น.๑), บทความเรื่อง “การศึกษาเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายในหนังสือวรรณคดีวิจักษ์ เล่ม ๕ เพื่อการเตรียมสอนวรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” (พ.ศ. ๒๕๖๑) ของ อนุศักดิ์ เนตรานนท์ (Netranando, 2018) ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นสถานภาพและความสำคัญของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในระบบการศึกษา

(๓) ผู้อ่าน

กลุ่มผู้อ่านหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๖ ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นจนถึงวัยรุ่นตอนปลาย ระหว่าง ๑๐-๑๙ ปีโดยเฉลี่ย (Department of Mental Health, Ministry of Public Health, 2003, p.6) ความหมายของ “วัยรุ่น” หมายถึง “ช่วงชีวิตระหว่างวัยเด็กกับผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่ง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงอันซับซ้อนและสับสนร่วมกันหลายด้าน ในระบบต่างๆ ของร่างกาย รวมทั้งระบบเพศด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม” (Ibid., p.6)

หน้าที่ของหนังสือเรียนมุ่งนำเสนอคุณค่าของวรรณคดีในฐานะมรดกวัฒนธรรมของชาติ ด้วยวิธีอธิบายคุณค่าด้านอารมณ์ และคุณค่าด้านคุณธรรมดังกล่าวแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา โดยนัยนี้หมายความว่า การสอนวรรณคดีไทยสำหรับผู้เรียนที่เป็น “วัยรุ่น” นั้น จิตวิทยาขั้นพื้นฐานเป็นประเด็นที่ต้องนำมาพิจารณาควบคู่กับการสอนคุณธรรม และสร้างเสริมสติปัญญา ผ่านเนื้อหาวรรณคดีประเภทต่างๆ แม้ว่าในคำนำของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จะไม่ได้ระบุบุตรตรงตัวเช่นนั้น แต่การคัดเลือกวรรณคดี และการกำหนดแนวทางอธิบายเนื้อหาในวรรณคดีตามระดับชั้น ก็มีส่วนที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาช่วงวัยของผู้อ่านหรือผู้เรียนร่วมด้วย

ยกตัวอย่างเช่น การสนใจรูปลักษณ์ การมีความรัก และการมีกลุ่มเพื่อน หนังสือเรียนวรรณคดีมีแนวทางสอนให้ “วัยรุ่น” เห็นคุณค่าภายในจิตใจของคน มากกว่ารูปลักษณ์ภายนอก (สังข์ทอง) การเลือกคบมิตร (โคลงโลกนิติ) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ การให้แง่คิดเกี่ยวกับความรัก (พระอภัยมณี) และความรักของบุพการี (บทละครพูดเรื่องเหินแก่ลูก) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ อีกส่วนหนึ่งเป็นชุดคำสอนในวรรณคดี ทั้งส่วนที่เป็นคติธรรม สัจธรรม ความสำนึกในหน้าที่ซึ่งมีกระจายอยู่ในวรรณคดีทุกระดับชั้น เช่น สัจธรรมของชีวิต (กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า) หลักการใช้อำนาจให้ถูกต้อง (รามเกียรติ์ ตอน นารายณ์ปราบบนทก) สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ แนวคิดเรื่องวิภวสังสารแทรกในเรื่องไตรภูมิพระร่วง สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ คุณสมบัติที่ดีของมารดาและภรรยาของนางมัทรี (มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เป็นตัวอย่าง การชี้แนะให้เห็นปัญหาและความทุกข์ของคนในสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมในกลุ่มชาวนาของไทยและจีน (ทุกข์ของชาวนาในบทกวี) สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ นอกจากนี้ เนื้อหามุ่งนำเสนอความรู้ทางประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏร่วมกับประเด็นดังกล่าว ความหลากหลายของจุดเน้นด้านเนื้อหา จึงอาจส่งผลต่อการตีความ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงคุณค่าคำสอน เนื่องจากวิद्यูตม์ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิต และลักษณะพื้นฐานทางจิตวิทยาของผู้อ่านหรือผู้เรียนด้วยเช่นกัน

- การสร้างและเผยแพร่ความรู้ในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

ในพื้นที่ของ“วงจร” การสร้างและเผยแพร่ความรู้นอกหนังสือเรียน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิต (สำนักพิมพ์เอกชน,นักวิชาการอิสระ,นักสื่อสารความรู้ในสื่อใหม่) ผลผลิต (หนังสืออ่านกึ่งวิชาการ) และกลุ่มผู้อ่าน กล่าวคือ การสร้างชุดความรู้ทางวิชาการ ให้กลายเป็นเรื่องอ่านในกระแสนิยม เป็นผลจากกระบวนการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ก่อนที่จะตีพิมพ์รวมเล่ม ส่งผลให้กลุ่มผู้อ่านซึ่งคุ้นเคยกับการรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ รู้จักนักประพันธ์และเลือกซื้อหนังสือ ลักษณะกระบวนการผลิตและเผยแพร่ ยังส่งผลต่อลักษณะการอธิบายความรู้ กล่าวคือ การใช้ภาษาเพื่อเล่าเรื่อง

ซึ่งมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างลีลาการอธิบายของผู้สอนที่เป็นตัวเตอร (tutor) และ ยูทูบเบอร์ (YouTuber) อีกลักษณะหนึ่ง เป็นการสื่อสารความรู้ผ่านพื้นที่ติพิมพ์ในวารสารของสำนักพิมพ์อ่าน จำนวน ๑ เล่ม ได้แก่เรื่อง วรณคดีขี้สงสัย พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๘ ของ ปรามิฤทธิ์ เครือทอง (Kreuthong, 2015) ที่รวบรวมจากบทความติพิมพ์ในคอลัมน์ “อ่านย้อนเกร็ด” ในวารสาร อ่าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖ หนังสือเล่มนี้มีกระบวนการผลิตและเผยแพร่ในพื้นที่ที่ต่างไป จึงไม่ได้มีกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเป้าหมายการสื่อสาร ในลักษณะเดียวกับหนังสือของครูทอม คำไทย และชญัญญา เตชจักรเสมาดังกล่าวแล้ว แต่ก็มีความชัดเจนเกี่ยวกับความมุ่งหมายในการเผยแพร่ชุดความรู้ไปสู่กลุ่มผู้อ่านวารสารอ่าน ที่สนใจประเด็นความรู้นอกขอบการศึกษาวรรณคดีไทยดังรายละเอียดต่อไป

(๑) ผู้เขียน

ภูมิหลังผู้แต่งในด้านการศึกษา ประสบการณ์การอ่านวรรณคดี วิทยุฒิ และทัศนคติ ส่งผลต่อความสำเร็จในการสื่อสารความรู้ในกลุ่มนักสื่อสารความรู้ผ่านสื่อใหม่ แสดงให้เห็นการใช้ต้นทุนความรู้การศึกษาวรรณคดีกระแสหลักมาผลิตหนังสืออ่านเชิงวิชาการ กล่าวคือ ผู้เขียนสำเร็จการศึกษาสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทย จึงมีหลักการศึกษาวិเคราะห์และวิจารณ์วรรณคดีไทยเป็นพื้นฐานในการสื่อสารความรู้ ความสำเร็จของการสื่อสารความรู้นี้ ยังส่งผลให้ผู้เขียนทั้งสองคนเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ ที่สามารถสื่อสารคุณค่าทางวรรณคดีไทยไปยังกลุ่มผู้อ่านในวงกว้างด้วยทัศนคติที่ผู้อ่านรุ่นใหม่ชื่นชอบ ดังพบในบทสัมภาษณ์ของครูทอม คำไทย ว่า “ถ้าบอกว่าประโยชน์ของมันที่เห็นชัดคืออะไรบ้าง มันจะทำให้คนรู้สึกว่ามันอ่านกว่า การบอกว่าวรรณคดีไทยสนุก ตลก ได้ความรู้ มีเกร็ดอย่างนี้ เราว่ามันน่าอ่านกว่า การบอกว่าอ่านวรรณคดีไทยกันเถอะ เพราะวรรณคดีไทยคือมรดกของชาติ” (Khamthai, 2018) และชญัญญา เตชจักรเสมา ที่กล่าวไว้ในคำนำหนังสือว่า “วรรณคดีที่เรียนในวิชาภาษาไทย สมบัติของชาติที่ต้องอนุรักษ์ไว้บนหิ้งแต่ต้องไม่ได้มันนะหรือ เก็บความคิดแบบนั้นพับใส่กระเป๋าแล้วลากออกจากบ้านไปเลย ต่อจากนี้จะเป็นอีกด้านของวรรณคดีที่ครูไม่ได้สอน” (Tetchaksema, 2019, p. 11) ผลพลอยได้จากการสร้างพื้นที่สื่อสารความรู้นี้ ยังสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมเชิงวิชาการด้านภาษา

และวรรณคดีไทยของสถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ โดยมีนักเขียนกลุ่มนี้เป็นวิทยากรอย่างต่อเนื่อง ส่วน ปรามินทร์ เครือทอง (Kreuthong, 2015) ผู้เขียนหนังสือเรื่อง *วรรณคดีขี้สงสัย* แม้ไม่ได้ให้คำจำกัดความตนเองว่าเป็นคนรุ่นใหม่ แต่ก็ยืนยันสถานภาพนักเขียนนอกวงวิชาการวรรณคดีไทย ที่ต้องการนำเสนอแนวทางการอ่านและวิจารณ์ตัวบทวรรณคดีด้วยการตั้งคำถามในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับแบบเรียน นั่นคือ การตั้งประเด็นที่เป็น “เปลือก” หรือ “กระพี้” ของวรรณคดีกระแสหลักในหนังสือเรียน แต่มุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม และเกร็ดประวัติศาสตร์

(๒) ตัวบท

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวบทที่เป็นหนังสืออ่านกึ่งวิชาการกับหนังสือเรียน พบว่า การสอนวรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษา เน้นความสำคัญของวรรณคดีในฐานะแหล่งข้อมูลความรู้ที่มีคุณค่าในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชาติอย่างหนึ่ง ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนเกิดจากกระบวนการวิเคราะห์ ตีความ และประเมินค่า แม้ว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนวรรณคดีระดับมัธยมศึกษาจะมีความครบถ้วนตามหลักการศึกษาวรรณคดีไทย กล่าวคือ มีบทวิเคราะห์วรรณคดี ตัวบทวรรณคดี คำอธิบายศัพท์และข้อความ และกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนใคร่ครวญถึงคุณค่าของวรรณคดีจากการวิเคราะห์เนื้อหา ภาษา และการเลือกสรรวรรณคดีไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีไทย

การเกิดขึ้นของกระแสการเล่าเรื่องเกี่ยวกับวรรณคดีในสื่อออนไลน์ ทั้งของ “ครูทอม” และ “วิว point of view” ดังเช่น การเล่าเรื่องในวรรณคดีในรายการ “Point of View” ผ่านยูทูปแชนแนลของชนัญญา เตชจักรเสมา และรายการเกี่ยวกับภาษาและวรรณคดีไทยในรูปแบบออนไลน์ของจักรกฤษ โยมพะยอม เช่น รายการ “ครูทอมสอนไทย” ผ่านยูทูปแชนแนลที่ชื่อว่า JakkritTomTom, รายการ *Another year old* ทางแพลตฟอร์ม พอร์ดแคสต์ (Salmon Postcast) ที่แทรกเกร็ดความรู้ทางภาษาไทย รวมทั้งการสอนเสริม การถามและตอบคำถามทางภาษาไทยผ่านทวีตเตอร์ของนักเขียน การสร้างเฟซบุ๊กเพจเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย สะท้อนว่า ภาษาและวรรณคดีไทยยังสามารถเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ที่น่าสนใจสำหรับการเรียนรู้นอกชั้นเรียน หากมีวิธีอธิบายและเลือกช่องทางนำเสนอให้สอดคล้องกับรสนิยม และ

วิธีรับข้อมูลความรู้ในสื่อใหม่

ความนิยมอ่านหนังสืออ่านกึ่งวิชาการที่ตีพิมพ์เผยแพร่¹ เป็นผลมาจากความสำเร็จในการเล่าเรื่องของผู้เขียนที่เป็นติวเตอร์ (tutor) ยูทูเบอร์ (YouTuber) และผู้มีอิทธิพลในโลกโซเชียล (influencer) ในโลกออนไลน์มาก่อน ดังนั้น วิธีการอธิบายความรู้ในหนังสือกลุ่มนี้จึงได้รับความนิยมอ่าน เพราะมีหน้าที่ย่อยความรู้อันสอดคล้องกับแนวทางการอ่านหนังสือประเภทดังกล่าว ที่สำคัญได้แก่ การเล่าเรื่องย่อในวรรณคดีแบบฉบับผ่านมุมมองขบขัน การเปรียบเทียบวรรณคดีกับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน การนำเสนอเนื้อหาในวรรณคดีไทยบางส่วนที่ไม่ปรากฏในหนังสือเรียน อีกทั้งยังมีข้อมูลหลักฐานทางวิชาการที่แสดงให้เห็นความก้าวหน้าของการศึกษาด้านภาษาและวรรณคดีในการทำวิจัยระดับอุดมศึกษา และแสดงมิติการศึกษาวรรณคดีไทยที่ผสมผสานความรู้ทางภาษาไทย คติชนวิทยา และวรรณคดี หนังสืออ่านกึ่งวิชาการกลุ่มนี้จึงช่วยให้การอธิบายความรู้ในวรรณคดีมีลักษณะผสมผสานกัน ทั้งส่วนที่สร้างความบันเทิงและให้ความรู้

ลีลาการอธิบายดังกล่าว เป็นจุดขายประการหนึ่งของสำนักพิมพ์ ที่พยายามทำให้การอธิบายความรู้มีลักษณะตรงกันข้ามกับการสอนวรรณคดีในชั้นเรียน ดังปรากฏในบทพรรณานิกรบริหารสำนักพิมพ์ abook กล่าวไว้ ในคำนำหนังสือสุนทรภู่ไม่ได้เป่าปี่ ว่า “สำหรับผม ความทรงจำอันน่าประทับใจของการเรียนนิชาวรรณคดีคือการอ่านกลอนเป็นทำนองเสนาะพร้อมๆ กันทั้งห้อง ด้วยเสียงยานคางประกอบเสียงหัวเพื่อนนักเรียนกระแทกโต๊ะ เพราะสับสนระหว่างอ่าน เชื่อมใหม่ว่า หลังจากผ่านคลาสประวัติวรรณคดีเหล่านั้นมา สิ่งเดียวที่ผมจำได้ คือ “วรรณคดีเป็นเรื่องน่าเบื่อ”” (Khamthai, 2018, preface) ในหนังสือ “วรรณคดีขี้สงสัย” แม้ผู้เขียนจะไม่ได้นำเสนอตัวเองในฐานะอินฟลูเอนเซอร์ หรือนำภาษาที่เล่าเรื่องผ่านยูทูบมาถ่ายทอดผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ แต่ก็เขียนอธิบายด้วยภาษาปากเช่นเดียวกัน ดังพบการเล่าเรื่องย่อหรือเหตุการณ์สำคัญในวรรณคดีที่มักจะเน้นความหมายของคำภาษาปาก โดยนำไปใส่ไว้ในเครื่องหมายอัฒภาคเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น เช่น “ขนาดว่าพระพิณทองไม่เห็นแบบ “จะจะ” เหมือนนางวันทอง แต่แค่นี้ก็ “ไม่ไหวละ”” (Kreuthong, 2015, p.214) หรือในเรื่องกาก็ที่อธิบายว่า “ครั้นพอสถานการณ์พลิกผันให้ต้องเลือก นางจึงเกิดอาการ “สองใจ” ตัดสินใจเลือกโจร bad boy “เข้มล่า” แทน

พระเอกจันทะโครบ (...) พระอินทร์เลยสาปให้เป็น “ชะนี” ตัวแม่ไป” (Kreuthong, 2015, p.229) เป็นต้น นอกจากการใช้ภาษาปากแบบเป็นกันเองกับผู้อ่านแล้ว ผู้เขียนมักเปรียบเทียบตัวละครกับสื่อเปรียบเทียบที่เป็นตัวละครโทรทัศน์ หรืออาชีพในปัจจุบัน พบในหนังสือวรรณคดีไทยโดเจสต์ เช่น การเปรียบเทียบชมพูพานกับเกาส์ขจรประจำกองทัพ สำนักขาเป็นนักเขียนรีวิว (Tetchaksema, 2019, p.63) นางสีดาไม่ใช่โสทรยาแห่งจำเลยรัก (Tetchaksema, 2019,p.65) เป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏการใช้ศัพท์สมัยใหม่ที่ใช้ในกลุ่มวัยรุ่น เช่น วงการเกมเมอร์ เช่น ทศกัณฐ์ไม่ได้เป็น “บอสเลเวลต่ำ” เหมือนยักษ์ตนอื่นๆ (Tetchaksema, 2019,p.63) เป็นต้น ในหนังสือวรรณคดีขี้สงสัย ใช้วิธีการเทียบเคียงเรื่องราวในวรรณคดีกับฉากภาพยนตร์เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนขึ้น เช่น ฉากขุนแผนขี่ม้าพานางวันทองหนี คล้ายคลึงกับฉากภาพยนตร์เรื่อง *Butch Cassidy and the Sundance Kid* (Kreuthong, 2015, p.64) เป็นต้น เมื่อหนังสืออ่านกึ่งวิชาการกลุ่มนี้ตีพิมพ์เผยแพร่ จึงช่วยให้การสื่อสารเนื้อหาในวรรณคดี น่าสนใจ สนุก และอ่านง่าย เพราะหนังสือกลุ่มนี้มีลักษณะผสมผสานกันทั้งส่วนที่สร้างความบันเทิงและให้ความรู้ตามสมัยนิยม สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ การคัดเลือกวรรณคดีไทยเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการอธิบายนั้น ยังแสดงให้เห็นว่า กลุ่มของวรรณคดีไทยที่ปรากฏในหนังสือนี้มีทั้งวรรณคดีเอกที่ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสร และวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีไทย อีกทั้งยังปรากฏผ่านสื่อบันเทิงอย่างแพร่หลาย ได้แก่ *รามเกียรติ์ พระอภัยมณี อิเหนา ขุนช้างขุนแผน เวสสันดรชาดก และ มัทนะพาธา* กับอีกส่วนหนึ่งเป็นวรรณคดีพื้นบ้าน การคัดเลือกตัวบทวรรณคดีมาตั้งคำถามในลักษณะเกร็ดความรู้นี้ ยังปรากฏในหนังสือเรื่อง *วรรณคดีขี้สงสัย* ของปราโมทย์ เครือทองด้วย ดังพบว่า ผู้ประพันธ์เลือกวรรณคดีเรื่องพระลอ ขุนช้างขุนแผน ตะเลงพ่าย พระอภัยมณี อิเหนา และชุดวรรณคดีบทละครที่นำมาจากบทละครนอกและนิทานพื้นบ้าน ได้แก่พระสังข์ มโนราห์ ลักษณะวงศ์ จันทะโครบ แก้วหน้าม้า กากี รวมทั้งกาพย์เห่เรือของเจ้าฟ้ากุ้ง

ในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ มีเนื้อหาความรู้ที่สัมพันธ์กับตัวบท แบ่งเป็น ๓ ประเด็น ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับประวัติวรรณคดี ความรู้ที่สัมพันธ์กับตัวบทวรรณคดี และความรู้เกี่ยวกับสำนวนและภาษาไทยในวรรณคดี ดังนี้

ตารางที่ ๑ ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ

หนังสือ	ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์	ความรู้ที่สัมพันธ์กับวรรณคดี	ความรู้เกี่ยวกับสำนวนและภาษาไทยในวรรณคดี
สุนทรภู่ไม่ได้เป่าปีพระอภัยมณีไม่ใช่คนระยอง	ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์	<ul style="list-style-type: none"> - วิเคราะห์ลักษณะนิสัยของสุนทรภู่ - อธิบายประเด็นศึกษาทางวรรณคดีในนิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี - แทรกเกร็ดความรู้เกี่ยวกับประเพณีแล้ววัฒนธรรมที่ปรากฏในตัววรรณคดี รวมทั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเนื้อหาวรรณคดีที่ไม่ปรากฏในแบบเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - แนะนำวิธีอ่านบทประพันธ์เพื่อตีความวรรณคดี - แทรกคำประพันธ์ร้อยกรองและอธิบายศัพท์
วรรณคดีไทยโตเจสต์	ไม่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์	<ul style="list-style-type: none"> - วิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครโดยเลือกประเด็นที่กระตุ้นความสนใจ โดยเฉพาะประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นแทรกคำประพันธ์ร้อยกรองและอธิบายศัพท์
วรรณคดีสี่งสัย	ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์และการเชื่อมโยงข้อมูลทางวรรณคดีกับเอกสารทางวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ในวรรณคดี 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นอธิบายศัพท์ที่สัมพันธ์กับการหาข้อเท็จจริง

(๓) ผู้อ่าน

การวิเคราะห์กลุ่มผู้อ่านที่เป็นเป้าหมายในการสื่อสาร พิจารณาจากกลุ่มผู้อ่านของสำนักพิมพ์ กลุ่มแฟนคลับนักเขียน และกลุ่มผู้ติดตาม (followers) ผู้เขียนจากช่องทางการสื่อสารออนไลน์ สิ่งที่น่าสนใจ คือ การเขียนอธิบายความรู้ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นวิธีการอ่าน ลักษณะเด่นที่พบ ได้แก่ การเล่าย่อ และปะติดปะต่อเรื่องราว วิธีการนี้สอดคล้องกับการรับข้อมูลข่าวสารด้วยการดูและการฟังเนื้อหาขนาดสั้น อีกทั้งการนำเสนอคุณค่าของวรรณคดีผ่านการคัดเลือกเนื้อหาและการอธิบายต่างไปจากหนังสือเรียนวรรณคดีไทย ที่สำคัญได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับการสมพาสของตัวละคร, ความhingหวงระหว่างตัวละครที่เป็นภรรยาหลวงและภรรยาน้อย และความโหดร้ายของตัวละคร รวมทั้งท่าทีการเล่าเหตุการณ์ในวรรณคดีด้วยน้ำเสียง (tone) ขบขัน และประเมินค่าตัวบทในฐานะภาพสะท้อนความจริงเกี่ยวกับมนุษย์ และการวิจารณ์ตัวบทโดยเน้นเรื่องความสมเหตุสมผลของพฤติกรรมตัวละครตามโลกทัศน์สมัยใหม่

ประเด็นความแตกต่างด้านเนื้อหาที่ สะท้อนปัจจัยด้านวิถีชีวิตของกลุ่มผู้อ่านที่ส่งผลต่อการนำเสนอความรู้ในตัวบทวรรณคดี สำหรับตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มผู้อ่านที่มีต่อวิธีอธิบายความรู้ในหนังสือทั้งสองเล่มนี้ ปรากฏอย่างเด่นชัดในสื่อออนไลน์ประเภททวิตเตอร์ (Twitter) เฟซบุ๊กเพจ (Facebook page) และเว็บบล็อก (weblog) ที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้อ่านที่เป็น “แฟนคลับ” (fanclub) ของนักเขียน ยกตัวอย่างเช่น “วรรณคดีไทยไม่ใช่ของที่ควรจะต้องไว้บนหิ้งเอาไว้กราบไหว้บูชาเหมือนไข่นหรือการละเล่นต่างๆ ที่กรมศิลปากรลงทะเบียนไว้ การที่คนไทยต้องเรียนการรำไทย กระบี่กระบอง วรรณคดีไทย ก็เพื่อสืบสานสมบัติของชาติเหล่านี้ไว้มิใช่หรือ ถ้าเราเอาแต่คิดว่าสิ่งพวกนี้ควรแก่การอนุรักษ์ มันก็ควรทำให้มันย่อยง่ายเพื่อให้คนรุ่นหลังสืบทอดต่อไปน่าจะดีกว่านะ ขอแนะนำเล่มนี้แรงๆ เลย” (Read to tell, Tell to read, 2020) เนื่องจากกลุ่มผู้อ่านเคยติดตามผลงานของผู้เขียนในรูปแบบการเล่าเรื่องออนไลน์มาแล้ว จึงซื้อหนังสือเพื่อเก็บไว้อ่านซ้ำ วิธีการอ่านของนักอ่านรุ่นใหม่ยังคุ้นเคยกับการฟังเรื่องที่สร้างจุดขายในช่องยูทูป (YouTube) ดังนั้นการเล่าความรู้ทางวรรณคดีไทยจึงเป็นคอนเทนต์ (content) สำคัญที่ผู้ผลิตต้องคำนึงถึง เนื่องจากหากผู้ผลิตสามารถสร้างคอนเทนต์ (content) ให้มีผู้ติดตามได้มากพอ ยูทูปเบอร์สามารถเป็นอินฟลูเอนเซอร์

(influencer) สร้างรายได้จากการสื่อสารออนไลน์ โดยนัยนี้ หมายความว่า กลุ่มผู้อ่าน มีผลต่อการกำหนดเนื้อหาและวิธีการเล่าเรื่องของผู้เขียนให้สอดคล้องกับโลกทัศน์ รสนิยม และวิธีการเสพสื่อสมัยใหม่ ในขณะที่หนังสือ “วรรณคดีขี้สงสัย” ของปราชญ์ เครือทอง ใช้วิธีการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งรวบรวมจากคอลัมน์ในวารสาร *อ่าน* ของสำนักพิมพ์ ทำให้การสื่อสารความรู้ในหนังสือเล่มนี้จำกัดพื้นที่เฉพาะกลุ่มผู้อ่าน ของสำนักพิมพ์ ซึ่งอนุমানได้ว่าต้องอยู่ในแวดวงการศึกษาวรรณคดีและประวัติศาสตร์ เพราะลักษณะการอธิบาย และแหล่งอ้างอิงที่ผู้เขียนเลือกใช้นั้นเป็นงานวิชาการทาง ประวัติศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ การตีพิมพ์เผยแพร่มีเพียง ๑ ครั้ง คือในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ หลังจากผู้เขียนนำเสนอความรู้ในบทความ “อ่านย้อนเกร็ด” ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖

(๔) องค์ประกอบที่สนับสนุนการสร้างและเผยแพร่หนังสืออ่านกึ่งวิชาการ

สำนักพิมพ์และช่องทางการสื่อสารออนไลน์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผล ต่อความสำเร็จในการผลิตและเผยแพร่หนังสือกลุ่มนี้ ที่ปรากฏเด่นชัด ได้แก่ สำนักพิมพ์ *abook*^๔ สำนักพิมพ์ในเครือบริษัทเคย์ โฟเอสส์ จำกัด มีแนวทางการคัดเลือกหนังสือ สำหรับนักอ่านรุ่นใหม่ สอดคล้องกับการสร้างฐานการอ่านจากนิตยสาร *อะเดย์* ซึ่งเป็นนิตยสารที่ได้เคยได้รับความนิยมอย่างสูงในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย หรือกลุ่ม ผู้อ่านรุ่นใหม่ของสำนักพิมพ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๒ แนวทาง การคัดเลือกหนังสือ เพื่อตีพิมพ์และจัดจำหน่าย พิจารณาจากความนิยมของผู้่านที่มีต่อ การเล่าความรู้ทางวรรณคดีของผู้เขียนทั้งสองคนผ่านสื่อออนไลน์และโทรทัศน์ ตลอดจนลักษณะการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือที่มุ่งขายความเป็น “คนรุ่นใหม่” สามารถสร้างความแตกต่างในการสื่อสารความรู้ให้ต่างไปจากการเรียนในชั้นเรียน การสื่อสารออนไลน์ระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความนิยม

^๔ ในขณะที่สำนักพิมพ์อ่าน ผู้ผลิตวารสาร *อ่าน* ซึ่งเป็นพื้นที่ตีพิมพ์เผยแพร่ความรู้ ทางวรรณคดียังใช้รูปแบบและวิธีการเผยแพร่แบบเดิม คือผู้ประพันธ์เขียนเรื่องให้สำนักพิมพ์ตีพิมพ์ เผยแพร่ โดยไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์หรือคาดการณ์ความต้องการซื้อของกลุ่มผู้อ่าน จึงทำให้ขาดความ ต่อเนื่องในการผลิตมาจนถึงปัจจุบัน จนวารสาร *อ่าน* ได้ยุติการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ และทำให้คอลัมน์ *อ่านย้อนเกร็ด* ของ ปราชญ์ เครือทอง ยุติการเขียนไปด้วย แม้ว่า สำนักพิมพ์จะปรับพื้นที่มาเป็น “อ่านออนไลน์” แต่ก็ไม่มีผลต่อเนื่องเกี่ยวกับการตั้งคำถามต่อบท วรรณคดีไทย.

อ่านหนังสือ ความสำเร็จของนักประพันธ์ในปัจจุบัน เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม การสร้างและเผยแพร่หนังสือที่เป็นกลุ่มข้อมูลนี้ ก็มีลักษณะสอดคล้องกับปรากฏการณ์ดังกล่าว กล่าวคือ ผู้แต่งเป็นทั้งตัวเตอร์ (tutor) ยูทูปเบอร์ (YouTuber) และเป็นผู้มีอิทธิพลในสื่อโซเชียล (influencer) สำหรับคนรุ่นใหม่ ดังพบว่า ผู้เขียนใช้สื่อออนไลน์พูดคุย และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่านด้วยตนเองผ่านอินสตาแกรม (Instagram) และยูทูปแชนแนล (YouTube channel) ความนิยมหนังสือกลุ่มนี้ เป็นผลโดยตรงจากการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน ให้ตัวผู้เขียนเป็นที่พึงพอใจในกลุ่มผู้อ่านที่ติดตามผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์ จึงพบว่า ผู้เขียนมีหน้าที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้ภาษาไทยและการอ่านวรรณคดีไทย ด้วยสถานภาพที่ใกล้ชิดกับผู้อ่าน กล่าวคือ เคยผ่านประสบการณ์การอ่านวรรณคดีจากชั้นเรียนในลักษณะเดียวกัน เข้าใจสาเหตุที่แท้จริงว่าเพราะเหตุใดผู้อ่านจึงไม่ชอบวรรณคดีไทย อีกทั้งไม่มีช่องว่างระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน ผู้เขียนจึงมีบทบาทในการเพิ่มยอดขาย นอกเหนือจากการจัดจำหน่ายผ่านสำนักพิมพ์

๒. ลักษณะเนื้อหาและวิธีอธิบายความรู้ในกลุ่มหนังสืออ่านเล่นกึ่งวิชาการเปรียบเทียบกับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์(พ.ศ.๒๕๕๑)

- ลักษณะเนื้อหาและวิธีอธิบายความรู้ในหนังสือเรียน

ลักษณะเนื้อหาและวิธีอธิบายความรู้ในหนังสือเรียน มีวัตถุประสงค์ตามที่ระบุไว้ในคำนำของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ความว่า “เพื่อให้เข้าใจถึงคุณค่าของวรรณคดีด้านต่างๆ เช่น คุณค่าด้านอารมณ์ คุณค่าด้านคุณธรรม คุณค่าด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าที่สร้างสรรค์จากจินตนาการของกวี (...) นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ ชาบซึ่งในวรรณคดี วัฒนธรรมทางภาษา และความเป็นไทย” (Ministry of Education, 2018, preface) ดังพบว่า วรรณคดีไทยในหนังสือเรียน มีวรรณคดีคำสอน จำนวนมากที่สุด คือ ๑๔ เรื่อง คัดเลือกจากวรรณคดีสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ เป็นวรรณคดีประเภทอื่นๆ จำนวน ๑ – ๓ เรื่อง ได้แก่ วรรณคดีพุทธศาสนา, วรรณคดีการสงคราม, วรรณคดีขบพระเกียรติ, วรรณคดีประวัติศาสตร์, วรรณคดีนิราศ, วรรณคดีบทละคร, วรรณคดีนิทานนิยาย, วรรณคดีตำรา, วรรณคดี

ประเภทจารึก, วรรณคดีประเภทกาพย์เห่ และกาพย์ห่อโคลง และกวีนิพนธ์แปล วรรณคดีดังกล่าว เป็นวรรณคดีที่ได้รับการจัดประเภทว่าเป็นวรรณคดี “แคสสิค” (Sajjaphan, 2014, p. 323) ตามที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกาวรรณคดีสโมสรจำนวน ๖ เรื่อง ได้แก่ พระลอ, มหาชาติ, ขุนช้างขุนแผน, อิเหนา, หัวใจนักรบ, สามก๊ก การอธิบายความรู้ในเนื้อหาวรรณคดีข้างต้นมุ่งแสดงให้เห็นว่า วรรณคดีมรดกเหล่านี้ ยังคงมีคุณค่า เพราะผู้เรียนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิตที่ประยุกต์ได้ในปัจจุบัน ซึ่งมีสัดส่วนมากที่สุด วิธีอธิบายคุณค่าของวรรณคดีกลุ่มนี้ มีทั้งส่วนที่เกิดจากการคัดเลือกวรรณคดีคำสอน และวรรณคดีพุทธศาสนา ที่แสดงให้เห็นการประโยชน์ของหลักคำสอนทางพุทธศาสนาในระดับต่างๆ จากวรรณคดีไทยต่างสมัยที่มีแนวคิดสำคัญร่วมกัน ได้แก่ วรรณคดีที่อธิบายคำสอนทางพุทธศาสนา (ไตรภูมิพระร่วง) เรื่อง อนิจจังลักษณะ วรรณคดีที่มุ่งแสดงอุตมคติเรื่อง การสร้างทานบารมีทางพุทธศาสนา (เวสสันดรชาดก) และกวีนิพนธ์แปลที่แสดงให้เห็นความเป็นสากลของคำสอนเรื่อง อนิจจัง ทางพุทธศาสนา (กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า) ของพระยาอุปกิตศิลปสาร วรรณคดีที่ยังคงมีคุณค่าในฐานะคำสอนข้ามสมัย ยังรวมถึงวรรณคดีที่มีต้นกำเนิดจากคัมภีร์ไบรอนของอินเดีย ซึ่งมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มเพื่อสอนกษัตริย์และชนชั้นสูง ได้แก่ นิทานเวตาล ในแบบเรียนเน้นประเด็นเรื่อง ความสำคัญของตบะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยากที่สุดสำหรับกษัตริย์เช่นพระวิกรมมหาราช นอกจากนี้ยังมีกลุ่มวรรณคดี คำสอนที่พระมหากษัตริย์ไทยมุ่งสอนพระบรมวงศานุวงศ์ และกลุ่มข้าราชการ ได้แก่ ชุดพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (โคลงสุภาสิตพระราชนิพนธ์จำนวน ๓ เรื่อง, พระบรมราโชวาท) และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (บทเสภาสามัคคีเสวก, บทละครพูดเรื่องเห็นแก่ลูก, โคลงติดล้อ) จำนวน ๗ เรื่อง คำสอนในแต่ละเรื่องมีทั้งส่วนที่มุ่งสอนเรื่องการปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวัน อย่างเช่นความประหยัดมัธยัสถ์ และความอุตสาหะพากเพียร (พระบรมราโชวาทของรัชกาลที่ ๕) รวมทั้งโคลงสุภาสิตฯ ๓ เรื่องที่ทรงแปลจากภาษาอังกฤษ เน้นคุณค่าในฐานะวรรณคดีคำสอนที่ยังเข้ากับยุคสมัย และวิถีปฏิบัติของคนไทย ได้แก่ เรื่อง การเป็นบัณฑิต การคบมิตร สังฆธรรมชีวิต (โคลงสุภาสิตโสฬสไตรยางค์), เรื่อง ข้อควรปฏิบัติ ๑๐ ประการเพื่อชีวิตที่เจริญ (โคลงสุภาสิตนฤพจนการ), นิทานอีสป ที่เป็นคติตรงกับสุภาสิตไทย เช่น ไก่ได้พลอย, อย่าสบประมาทมิตรที่ดูดีอย่ากว่าตน,

ความสามัคคี เป็นต้น ส่วนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีวรรณคดีที่มุ่งสอนผู้เรียนในฐานะพลเมืองของสังคมไทย ได้แก่ ความสามัคคี (บทเสภาสามัคคีเสวก) ร่วมกับคติคำสอนสำหรับผู้ที่กำลังจะครองเรือนและทำงาน (บทละครพูดเรื่องเห็นแก่ลูก, โคลงติดล้อ) นอกจากนี้ยังมีวรรณคดีคำสอนในลักษณะสุภาษิตที่ครอบคลุมการใช้ชีวิตของคนในสังคม และแนวทางปฏิบัติตนกับเจ้านาย (อิศรญาณภาษิต, โคลงโลกนิติ) อีกลักษณะหนึ่ง คือ การเลือกเนื้อหาเฉพาะตอนที่สำคัญในวรรณคดีการสงคราม (ราชาธิราช, สามก๊ก), วรรณคดีประวัติศาสตร์และวรรณคดีขอพระเกียรติ (ตะเลงพ่าย, โคลงภาพพระราชพงศาวดาร และขัตติยพันธกรณี), และวรรณคดีที่มุ่งให้ความบันเทิงประเภทนิทานนิยาย (ขุนช้างขุนแผน, พระอภัยมณี, สังข์ทอง, มัทนะพาธา, หัวใจชายหนุ่ม) สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับวิธีอธิบายคุณค่าด้านคำสอนในวรรณคดีดังกล่าวเกิดจากการเลือกมุมมองเพื่อนำเสนอพฤติกรรมตัวละครในตัวบทวรรณคดีที่สามารถเป็นต้นแบบความประพฤติตามที่ดี หรือเป็นอุทาหรณ์สำหรับผู้เรียนในปัจจุบันได้ กล่าวโดยสรุป การประยุกต์ใช้คำสอนจากเนื้อหาในวรรณคดีจึงมีหน้าที่เน้นย้ำแนวปฏิบัติของผู้เรียนในฐานะสมาชิกของสังคมพุทธ ที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของการสร้างและสืบทอดวัฒนธรรมแห่งชาติ ควบคู่กับการปลูกฝังหลักคิดเรื่อง หน้าที่ของผู้เรียนที่เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในสังคม

คุณค่าด้านเนื้อหาอีกส่วนหนึ่งที่ไม่ได้เกิดจากคำสอนในวรรณคดี ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักรไทย (ศิลาจารึกหลักที่ ๑) ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยในวรรณคดีตำรา (คัมภีร์ฉันทศาสตร์, แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์) ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับประณีตศิลป์ในวรรณคดีการแสดง และวรรณคดีประเภทภาพย่น (บทพากย์เอราวัณ, ภาพย่นเรือ, ภาพย่นชมเครื่องควาหวาน) และกลุ่มวรรณคดีที่มุ่งนำเสนอสุนทรียภาพจากการแสดงอารมณ์อันเป็นปัจเจกของกวี (ภาพย่นหอโคลงประพาสธารทองแดง, ทุกข์ของชวานาในบทกวี) การอธิบายประเด็นหลังนี้มีปริมาณน้อยกว่าประเด็นเรื่องคุณค่าในฐานะคำสอนดังกล่าวแล้ว แต่ก็มีส่วนเสริมให้การนำเสนอความสำคัญของวรรณคดีมรดกในฐานะ เครื่องบ่งชี้ความเจริญทางวัฒนธรรมของชาติมีความครอบคลุม ดังพบว่า แนวทางการอธิบายเนื้อหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า วรรณคดีไทยในหนังสือเรียน แสดงให้เห็นความสืบเนื่อง ความเก่าแก่ และความเป็นสากลของวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา และวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์เป็น

สำคัญ

ความรู้ด้านภาษาและวรรณศิลป์ในหนังสือเรียนวรรณคดีมีความสำคัญ เพราะช่วยให้การอ่านและตีความวรรณคดีต่างยุค และต่างประเภทเป็นไปตามที่ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดแนวทางไว้ ดังพบว่า หนังสือเรียนกำหนดหัวข้อคำศัพท์ ความหมาย และขยายประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ การอธิบายหน้าที่และ ผลจากการเลือกสรรถ้อยคำ สำนวน และการสร้างภาพพจน์พอสั่งเขบเฉพาะตอนที่มี ลักษณะเด่น ความรู้ด้านภาษาและวรรณศิลป์แสดงให้เห็นความสำคัญของวรรณคดีใน ฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เพราะเกิดจากภูมิปัญญาของกรีไทยที่สร้างสรรค์ ศิลปกรรมทางภาษาอย่างต่อเนื่อง และมีแบบแผน ดังพบว่า ภาษาและวรรณศิลป์ ในวรรณคดีสมัยสุโขทัย มีลักษณะเด่น ได้แก่ การสร้างเสียงสัมผัสพยัญชนะและสระ การซ้ำคำ การใช้ความเปรียบ และสำนวนเฉพาะยุค อันเป็นตัวอย่างของวรรณศิลป์ ร้อยแก้ว (ไตรภูมิพระร่วง, สุนทรภู่พระร่วง) ภาษาและวรรณศิลป์ในวรรณคดีสมัยอยุธยา มีลักษณะเด่น ได้แก่ สิลาคำประพันธ์ของกวีเอกในบทเห่ชุดต่างๆ จำนวน ๑ เรื่อง (กาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร) และภาษาและวรรณศิลป์ในวรรณคดี สมัยรัตนโกสินทร์ มีลักษณะเด่น ได้แก่ ความหลากหลายของฉันทลักษณ์ สิลากา รประพันธ์ของกวีเอก การเล่นเสียงเล่นคำ การสร้างศัพท์ ชนิดของคำครูลหุเพื่อการ ออกเสียง ไวยากรณ์และความเปรียบ จุดเน้นด้านภาษาและวรรณศิลป์ในวรรณคดี แสดงให้เห็นว่า ความสามารถเข้าถึงความรู้ในวรรณคดีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง เข้าใจลักษณะธรรมชาติของภาษาไทย และแบบแผนฉันทลักษณ์ที่ต่างไปจากความ คำนวณของผู้เรียน โดยเฉพาะในกลุ่มวรรณคดีที่มีวัตถุประสงค์แรกเริ่มเพื่อเป็นวรรณคดี คำสอนโดยตรง วรรณคดีพุทธศาสนา วรรณคดีขอพระเกียรติ วรรณคดีตำรา วรรณคดี จารึก และวรรณคดีบันทึกประวัติศาสตร์ เนื่องจากกวีใช้ฉันทลักษณ์การประพันธ์ ขั้นสูง หรือลักษณะของภาษาเก่าเป็นสำคัญ โดยนัยนี้หมายความว่า ผู้เรียนอาจไม่ สามารถตีความสาร หรือได้รับความสะเทือนอารมณ์อันเป็นลักษณะสำคัญของวรรณคดี ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งจากเนื้อหาที่ไม่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิต และลักษณะแบบแผน ทางภาษาที่ต่างไปจากการรับข้อมูลความรู้และความบันเทิงในบริบทปัจจุบัน ประเด็น ดังกล่าวนี้ ปรากฏเป็นวิธีการสำคัญของการอธิบายความรู้เกี่ยวกับภาษาและวรรณศิลป์ ซึ่งถูกลดทอนความสำคัญ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนจุดเน้นของการอธิบายตัวบทวรรณคดี

และการคัดเลือกวรรณคดีประเภทบันเทิงอารมณ์มานำเสนอในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ

- ลักษณะเนื้อหาและวิธีอธิบายความรู้ในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ

การคัดเลือกเนื้อหาวรรณคดีไทยมานำเสนอในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ มีลักษณะเฉพาะที่ต้องคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ของกลุ่มผู้อ่าน ความน่าสนใจของตัวบทวรรณคดีในฐานะข้อมูลความรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมไทยในยุคสมัยของกวีผู้ประพันธ์ และส่วนที่เป็นประโยชน์ในการอ่านวรรณคดี จากข้อมูลในคำนำผู้แต่ง และลักษณะเนื้อหา แสดงให้เห็นว่า ผู้แต่งอาศัยแนวเทียบจากการศึกษาวรรณคดีผ่านหนังสือเรียนวรรณคดีไทย เป็นกรอบคิดสำคัญในการคัดเลือกและนำเสนอเนื้อหาความรู้ นอกจากนี้ยังใช้เกณฑ์ตัดสินจากรสนิยมการอ่านของผู้แต่งประกอบด้วย การคัดเลือกเนื้อหาโดยใช้เกณฑ์ความชอบส่วนบุคคลของผู้เขียน มาสื่อสารสู่กลุ่มผู้อ่าน มีแนวทางตั้งต้นคือ ต้องเป็นตัวบทวรรณคดีที่อ่านแล้วสนุก เพราะมีความขบขัน และกระตือรือร้น ความรู้สึกอันเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของวรรณคดี ใช้ภาษาวรรณศิลป์ที่อ่านเข้าใจง่าย ผู้แต่งมีเกณฑ์การคัดเลือกเรื่อง และประเด็นเนื้อหาเพื่อนำเสนอคุณค่าของวรรณคดีไทย ด้วยการเปรียบเทียบกับความรู้พื้นฐานโดยทั่วไปที่ผู้อ่านมีร่วมกัน ดังพบว่า จำนวนเรื่องในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการกลุ่มนี้มีวรรณคดีเอกที่ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสร และที่นักวิชาการประเมินค่าจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ชุดนิทานพื้นบ้านและเทพปกรณัมอินเดียตามลำดับ ประกอบด้วยกลุ่มวรรณคดีราชสำนัก ได้แก่ พระอภัยมณี และชุดผลงานของสุนทรภู่, รามเกียรติ์, ขุนช้างขุนแผน, นิทราชาคริต, เวสสันดรชาดก, ลิลิตพระลอ, อิเหนา และมีท่อนะพาทา กับอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มวรรณคดีพื้นบ้าน จำนวน ๑๐ เรื่อง ได้แก่ นางอุทัยเทวี, ปลาบู่ทอง, นางสิบสอง, พระรถเมรี, พระสุธนโมหิหารา, หลวิชัยคาวี, ไกรทอง, แก้วหน้าม้า, สังข์ทอง และโสณน้อยเรืองาม

การนำเสนอเนื้อหาในวรรณคดีชุดดังกล่าว ผู้แต่งเน้นที่การเล่าเหตุการณ์พฤติกรรม และปมปัญหาตัวละครในตัวบทวรรณคดีจากนั้นจึงแทรกการอธิบายเหตุผลเบื้องหลังการประพันธ์ คุณค่าทางวรรณศิลป์ และภาพสะท้อนทางประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมในฐานะความรู้เสริม ข้อสังเกตเกี่ยวกับเกณฑ์การคัดเลือก เมื่อพิจารณาจากรายชื่อวรรณคดีในหนังสืออ่านเล่นกลุ่มนี้ พบว่า ผู้แต่งเลือกวรรณคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครที่มีปมขัดแย้ง (conflict) ขวนให้

ตั้งคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมตัวละคร โดยผู้แต่งขจัดปัญหาเรื่องการอธิบายตัวบทผ่านฉันทลักษณ์โบราณ ด้วยวิธีการเล่าเรื่องย่อ และพิจารณาว่าผู้อ่านเคยมีความรับรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของวรรณคดีเหล่านี้มาพอสมควร ทั้งการเปรียบเทียบกับตำราเรียน สื่อโทรทัศน์ และภาพยนตร์ ตลอดจนการอ่านข่าวในชีวิตประจำวัน ยกตัวอย่างเช่น ในหนังสือ “วรรณคดีไทยโดเจสต์” บทที่ว่าด้วย “ข่าวขันคนวรรณคดี” (Tetchaksema, 2019, p.74-89) ผู้เขียนได้คัดเลือกตอนสำคัญในวรรณคดีมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์การอ่านข่าวทางหนังสือพิมพ์ ยกตัวอย่างเช่น “ฉาว! เณรปีนบ้านสีกาลกลางดึก อ่างลึกแล้วบวชใหม่ ไม่ผิดวินัย” (ขุนช้างขุนแผน ตอน เณรแก้วเป็นชู้กับนางพิม), “ผิวเมียลูกจ้างแกล้งตาย หวังเงินทำศพ เจ้านายใจดีไม่เอาความ” (ลิลิตนิทราชาคริต) และ “พ่อบริจาคลูกให้ขอทาน อ่างทำบุญ แม่กลับมาร่ำไห้สลับ” (พระเวสสันดรชาดก ตอน ชุชกขอสองกุมาร) เป็นต้น การเชื่อมโยงพฤติกรรมตัวละครและสถานการณ์ข้ามบริบทดังกล่าว ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาตอนสำคัญอย่างรวบรัด ในขณะที่เดียวกันก็เป็นวิธีอธิบายพฤติกรรมเพื่อประเมินค่าตัวละคร และตัวบทวรรณคดีในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับหนังสือเรียนวรรณคดีไทย

นอกจากนี้ ยังนับรวมวรรณคดีที่ผู้เขียนเคยอ่าน ได้แก่ ลิลิตพระลอ เทพกรรมมอินดู และกลุ่มนิทานพื้นบ้าน ส่วนที่เพิ่มมานี้ช่วยขยายขอบเขตการอ่านวรรณคดี โดยยังคงเนื้อหาที่สนุก และแปลกใหม่สำหรับผู้ที่ไม่เคยผ่านประสบการณ์การอ่านวรรณคดีเหล่านี้มาก่อน เมื่อพิจารณาวรรณคดีเรื่องอื่นที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีไทย มีวรรณคดีอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้รับการคัดเลือกให้อยู่ในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ วรรณคดีกลุ่มนี้มีลักษณะสำคัญ ได้แก่ วรรณคดีที่ไม่ปรากฏผ่านสื่อบันเทิงอย่างแพร่หลาย, วรรณคดีที่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายตั้งต้นในการประพันธ์เพื่อความบันเทิง, วรรณคดีที่ใช้ฉันทลักษณ์โบราณ และวรรณคดีที่เคยตีพิมพ์ในหนังสือเรียนวรรณคดีไทยในช่วงสมัยก่อนหน้าที่ผู้เขียนและกลุ่มผู้อ่านเคยศึกษา ได้แก่ กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า เคยบรรจุในหนังสือเรียนวรรณคดีไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๒๐ และนำมาบรรจุในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) จึงกล่าวได้ว่าการเลือกวรรณคดีมาอธิบายในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการนี้ ส่วนหนึ่งยังสัมพันธ์กับการเผยแพร่วรรณคดีผ่านสื่อบันเทิง ได้แก่ โทรทัศน์และภาพยนตร์

ในขณะที่พราหมินทร์ เครือทอง มีเกณฑ์คัดเลือกวรรณคดี และวิธีอธิบาย เนื้อหาที่เหมือนและต่างไปจากสองกลุ่มตัวอย่างแรก กล่าวคือ ในหนังสือ “วรรณคดี ขี้สงสัย” ผู้เขียนยังคงเลือกวรรณคดีที่บรรจุในหนังสือเรียนวรรณคดีไทย และกลุ่มวรรณคดีพื้นบ้าน การอธิบายความรู้ในวรรณคดีมีลักษณะเด่นที่วิธีแสวงหาคำตอบ จากการเชื่อมโยงเนื้อหาของวรรณคดีราชสำนักหรือวรรณคดีพื้นบ้านหลายเรื่องเข้าด้วยกัน โดยเลือกบทหรือตอนที่สามารถสนับสนุนข้อสันนิษฐาน ที่ผู้เขียนตั้งไว้ในตอนต้น คำถามที่ผู้เขียนเลือกถามมีทั้งส่วนที่ปรากฏซ้ำกับหนังสืออ่านกึ่งวิชาการสองเล่มแรก ได้แก่ การสมพาสระหว่างพระอภัยมณีกับนางเงือก ในตอน “อ่าน พระอภัยมณี: สงสัย พระอภัยมณี “นั่น” กันอย่างไร?” (Kreuthong, 2015, p.91) และความหมายของ “ดอกทอง” ที่ปรากฏในวรรณคดีพื้นบ้าน จากบทที่ว่าด้วย “อ่าน มโนราห์: สงสัย ประมาณไหนคือ “ดอกทอง”?” นอกจากนี้ยังมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับความรุนแรงที่ซ่อนอยู่ในวรรณคดี เช่นเรื่อง “อ่านพระสังข์: สงสัย พระสังข์ทำไมต้องตัดจมูก ตัดใบหูทกเขย” (Kreuthong, 2015, p. 30-47) , ประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเพศเดียวกัน ในเรื่อง “อ่าน ลักษณะวงศ์: สงสัย ฮาวทู “เล่นเพื่อน”?” (Kreuthong, 2015, p. 170-187) หรือ การสมพาสของตัวละครใน “อ่าน กากี: สงสัย นางประทับ “กลืน” ดิดขายเฉพาะ “ตอนนั้น” จริงหรือ?” ประเด็นเกี่ยวกับรูปลักษณะโดยเฉพาะอวัยวะที่เป็นของสงวนของตัวละครหญิง ในตอน “อ่าน อิเหนา: สงสัย “บุษบง” ของ “บุษบา” คัพอะไร?” (Kreuthong, 2015, p. 132-151) และตอน “อ่าน “จันทะโครบ”: สงสัยหญิงปลอมเป็นชาย ทำอย่างไรจึง “แนบเนียน”?” (Kreuthong, 2015, p. 188-205) ประเด็นสุดท้าย ได้แก่ ประเด็นที่แสดงการวิพากษ์ผู้ปกครองบ้านเมือง ในบท “อ่าน “แก้วหน้าม้า”: สงสัย “วีรสตรี” ต้องคู่กับ “กษัตริย์อ่อนแอ” จริงหรือ?” (Kreuthong, 2015, p. 206-225) การปรากฏซ้ำของคำถามในหนังสือกลุ่มนี้ แสดงให้เห็นความสนใจร่วมของนักเขียนนอกระบบการวรรณคดีไทย ที่มีต่อวรรณคดีไทย ประเด็นเหล่านี้ไม่ปรากฏ หรือได้รับการคัดเลือกให้เป็นความรู้ในหนังสือเรียนวรรณคดี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ.๒๕๕๑) ของกระทรวงศึกษาธิการ อีกส่วนหนึ่ง แสดงให้เห็นมุมมองของนักประวัติศาสตร์ที่มีต่อตัวบทวรรณคดีในฐานะข้อมูลหลักฐานประเภทหนึ่ง ได้แก่บท “อ่านพระลอ: สงสัย ปู่เจ้าสมิงพรายเป็นใคร” (Kreuthong, 2015, p. 11-29), “อ่าน บทเทเรื่อ: สงสัย เจ้าฟ้ากั๋ง นั่งเรือลำไหน?” (Kreuthong, 2015, p. 112-131), อ่าน “ตะเลงพ่าย”: สงสัย พระนเรศวรไล่ “รองเท้า” ทำยุทธหัตถีหรือเปล่า?

(Kreuthong, 2015, p. 68-89), “อ่านขุนช้างขุนแผน: สงสัย นางวันทอง “ขี้ม้า” ทำไหน?” (Kreuthong, 2015, p. 48-67) เป็นต้น

จึงอาจกล่าวได้ว่า การอธิบายความรู้ในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการเป็น “การต่อ
รองความหมายของความรู้” ตามกรอบการศึกษาเรื่อง “วงการ” (Field) ที่ปรากฏใน
หนังสือเรื่อง *The Field of Cultural Production* ความว่า “The characteristics of
the positions occupied by intellectuals and artists in the field of power can be
specified as a function of the positions they occupy in the literary or artistic
field.” (Bourdieu, 1993, p. 165) ในวงการผลิตสร้างวัฒนธรรม จะมีกลุ่มปัญญาชนหรือ
นักวิชาการและศิลปินที่ยึดครองพื้นที่วัฒนธรรมนั้นอยู่ ลักษณะของ “ทุนทางวัฒนธรรม”
(Cultural Capital) สำหรับผู้เป็นเจ้าของ “วงการ” หรือพื้นที่ทางวัฒนธรรม จึงถูก
สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนโครงสร้างเชิงอำนาจในสังคม แนวคิดดังกล่าวมีความสัมพันธ์
กับการศึกษานี้ ในประเด็นเรื่อง ความรู้ทางวรรณคดีเป็น “cultural knowledge”
(Bourdieu, 1993, p.7) อย่างหนึ่ง ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) สำหรับ
ผู้ที่อยู่ในวงการวรรณคดีไทย ในขณะเดียวกันการสร้างและเผยแพร่ความรู้นอก
หนังสือเรียนวรรณคดีไทย ก็แสดงให้เห็นกระบวนการ “ต่อรอง” หรือ “ต่อสู้” (struggle)
ของผู้ผลิตนอกรวงวรรณคดีไทย เพื่อสร้างความหมายและคุณค่าของวรรณคดี
ในพื้นที่ทางเลือก เพราะทำให้ชุดความรู้นี้เป็นทุนทางวัฒนธรรมสำหรับนักวิชาการ
นอกวงวรรณคดีไทย และนักสื่อสารความรู้ผ่านสื่อใหม่เช่นกัน

ในหนังสือเรียน มีแนวทางการอธิบายความรู้ด้านเนื้อหา ภาษาและวรรณศิลป์
เพื่อนำเสนอความสำคัญของวรรณคดีมรดกในฐานะเครื่องบ่งชี้ความเจริญทาง
วัฒนธรรมของชาติดังกล่าวแล้ว ในทางกลับกัน หนังสืออ่านกึ่งวิชาการไม่ได้วาง
โครงสร้างของเนื้อหาไว้ตายตัวเช่นนั้น กล่าวคือ แทนที่จะมุ่งอธิบายคุณค่าทาง
สุนทรียศาสตร์ และคุณค่าในฐานะวรรณคดีคำสอน ผู้ประพันธ์ได้ใช้วิธีการอธิบาย
และตั้งคำถามที่ต่างไป ทั้งนี้จะขอยกตัวอย่างวรรณคดีเรื่อง *พระอภัยมณี* ที่มีปรากฏ
ในหนังสืออ่านเชิงวิชาการทั้ง ๓ เล่ม เปรียบเทียบกับหนังสือเรียนวรรณคดีไทย ดังนี้

ในหนังสือเรียน ปรากฏเรื่อง *พระอภัยมณี* ในหนังสือเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ ๓ ตอน *พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร* (Ministry of Education, 2018, p. 41-77)

แบ่งประเด็นอธิบายคุณค่าของเนื้อหา และภาษาไว้ตั้งความสรุปนี้ คุณค่าด้านเนื้อหา อยู่ที่ “ความคิด” ในการผูกเรื่อง (Ministry of Education, 2018, p. 42) ด้วยการสร้าง ตัวละครที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว และมีความสัมพันธ์กันในหลายลักษณะ นอกจากนี้ วิธีการสร้างตัวบทแล้ว เนื้อหายังมีคุณค่าเพราะให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้เรียน ได้แก่ ความรักที่ยั่งยืนและความรักที่เปราะบางมีลักษณะอย่างไร, ความรักต่างจากความหลงอย่างไร, ความเสียสละส่งผลต่อชีวิตผู้อื่นอย่างไร, การยึดติดกับรูปลักษณ์ แสดงให้เห็นความมีตบอดของมนุษย์ได้อย่างไร, ความเมตตาช่วยรักษาชีวิตผู้อื่นได้อย่างไร, ปัญญามีความสำคัญอย่างไร (Ministry of Education, 2018, p. 44-52) คุณค่าด้านภาษาอยู่ที่การสร้างรสคำและรสความจากสำนวนแสดงความรัก, สำนวน ตัดพ้อ, สำนวนสั่งสอน และสำนวนเจรจาต่อรอง (Ministry of Education, 2018, p. 43-44) ผ่านการสรรคำที่แสดงฉาก บรรยายภาค และพฤติกรรมตัวละคร ด้วย ลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้วรรณคดีเรื่องนี้ได้รับความนิยมมาจนปัจจุบัน หรือตรงกับที่วรรณคดีสโมสรยกย่องว่ามีความ “แคล์ลสิก” (Sajjaphan, 2014, p. 323) สอดคล้อง กับคำกล่าวของสมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพที่ปรากฏในการอ้างอิงของ หนังสือเรียนวรรณคดี ความว่า “เป็นหนังสือเรื่องยาวแต่งดีทั้งกลอนทั้งความคิด ที่ผูกเรื่อง” (Ministry of Education, 2018, p. 54) ในหนังสือกึ่งวิชาการทั้ง ๓ เล่ม มีวิธีการต่อรองความหมายของความรู้ต่างจากหนังสือเรียน ดังนี้

(๑) การเลือกอธิบายความรู้ที่เป็นข้อค้นพบทางวิชาการในระดับอุดมศึกษา โดยนำข้อมูลจากหลายแหล่งมาผสมผสาน

ในหนังสือ “สุนทรภู่ไม่ได้เป่าปี่ พระอภัยมณีไม่ใช่คนระยอง” วิเคราะห์ลักษณะนิสัยของสุนทรภู่ อธิบายประเด็นศึกษาทางวรรณคดีในนิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี แทรกเกร็ดความรู้เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมที่ปรากฏในตัวบทวรรณคดี รวมทั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเนื้อหาวรรณคดีที่ไม่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีไทย โดยผู้เขียนได้อ้างอิงข้อมูลทางวิชาการของนักวิชาการในวงวิชาการวรรณคดีไทยเป็นหลัก ยกตัวอย่างเช่น หนังสือ “ชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่” ของศาสตราจารย์ ดร.ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, หนังสือ “ประวัติสุนทรภู่” ฉบับพระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษณ์) ของ อภิลักษณ์ เกษมผลกุล (Khamthai, 2017, p. 26) งานวิจัยเรื่อง

“การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ สำนวน และลำดับของคำในสมัยรัตนโกสินทร์” ของวัลยา วิมุกตะลพ (Khamthai, 2017, p. 53) บทความเรื่อง “สุนทรภู่รู้เท่าทันโลก ต่อต้านตะวันตกล่าเมืองขึ้น” ของสุจิตต์ วงษ์เทศ (Khamthai, 2017, p. 120) หนังสือ “ภูมิศาสตร์ของสุนทรภู่” ของกาญจนาภรณ์ (Khamthai, 2017, p. 125) เป็นต้น

ในหนังสือ “วรรณคดีไทยโดเจสต์” ได้กล่าวถึงเรื่องพระอภัยมณีโดยกระจาย ประเด็นไว้ในบทต่าง ๆ ของหนังสือ ได้แก่ การปลอมตัวของตัวละครชายเป็นผู้หญิง, วิธีการเอาชนะใจชาย, วิธีการจ้ดต่อนุภรรยา และตอนจบที่ไม่ปรากฏในหนังสือเรียน โดยมีแหล่งอ้างอิง เช่น หนังสือเรื่องพระอภัยมณี ของสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร

ในหนังสือ “วรรณคดีสี่สังสัย” มุ่งสืบค้นลักษณะของ “เงือก” ที่ปรากฏ ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในรูปแบบนิทาน, พงศาวดาร, วรรณคดีอื่นๆที่บันทึกเรื่องราวของเงือก และศิลปกรรม เพื่อหาคำตอบว่า ตัวละครเงือกในเรื่องพระอภัยมณีสมพาสกันอย่างไร โดยอธิบายไว้ว่า “ในพระอภัยมณี อาจจะมีเงือกอยู่สองสายพันธุ์ ทั้งแบบคนครึ่งปลา และเหมือนคนแต่มีหางเป็นปลา เงือกชนิดนี้มักเกิดจากการผสมข้ามสายพันธุ์ระหว่างคนกับเงือก หรือยักษ์ กับปลา เป็นชนิดเดียวกับ “นางเงือก” ของพระอภัยมณี” (Kreuthong, 2015, p. 109) ประเด็นนี้มีปรากฏในหนังสือเรียนเช่นกัน แต่เป็นข้อคิดเห็นแทรกในการอธิบายคุณธรรม ความเสียสละของเงือกเผ่าที่ช่วยชีวิตพระอภัยมณีกับลูกสาวเงือกของตน ที่ใช้ความรู้ ด้านสำนวนภาษาเป็นหลักการตีความหมาย ดังความว่า “การใช้คำ “หักขา” ตรงนี้ น่าสนใจ เพราะปกติเงือกไม่มีขาให้หัก เพราะท่อนล่างมีลักษณะเป็นหางปลา สุนทรภู่ คงจะสื่อความอย่างเดียวกับคำว่า “หักแขนหักขา” โดยเปรียบเทียบกับท่อนล่างของเงือก กับขาของคน” (Ministry of Education, 2010, p. 50) ตัวอย่างการอธิบายดังกล่าว แสดงให้เห็นความแตกต่างของวิธีอธิบาย กล่าวคือ ในหนังสือเรียน ใช้ความรู้เกี่ยวกับ สำนวนภาษาเป็นเครื่องมือหาคำตอบในเบื้องต้นเพราะสอดคล้องกับระดับของผู้เรียน แต่ในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการใช้ความรู้ในวงการวรรณคดีร่วมกับประวัติศาสตร์ประกอบ กัน แสดงให้เห็นว่า วิธีการให้ความรู้ที่แตกต่างกันนี้เอง คือสิ่งสำคัญของการต่อรอง ความหมายของความรู้ที่ปรากฏในกลุ่มหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ เพราะในขณะที่หนังสือ เรียนกำลังประกอบสร้างความรู้ และให้ความหมายของความรู้ว่ามีเนื้อหาและคุณค่า

ชุดหนึ่ง กลุ่มหนังสืออ่านกึ่งวิชาการเลือกวิธีคัดสรรความรู้ที่อยู่นอกชุดคำอธิบายในหนังสือเรียน แต่ยกงานวิจัยในระดับอุดมศึกษาและงานต่างศาสตร์สาขาวิชาขยายความรู้ที่เป็นบรรทัดฐานของหนังสือเรียนวรรณคดีไทย ของกระทรวงศึกษาธิการ การต่อรองความหมายของความรู้จึงเน้นการขยายขอบเขต หรือข้อจำกัดที่หนังสือเรียนวรรณคดีไทยวางกรอบการศึกษาไว้ โดยเฉพาะการตั้งกรอบที่สัมพันธ์กับช่วงอายุ และระดับการเรียนรู้ภาษาในวรรณคดี ทำให้ความรู้ที่ถูกสถาปนาในหนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการมีขอบเขตชัดเจน โดยนัยนี้ กลุ่มผู้เขียนนอกรวงวรรณคดีไทย ต้องการนำเสนอว่า ความรู้ควรอยู่ในสถานะไร้ขอบเขต

(๒) การเลือกอธิบายความรู้ที่ไม่นำไปสู่การประเมินค่าวรรณคดีในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

แนวทางอธิบายเช่นนี้เกิดจากการเลือกประเด็นที่ไม่ปรากฏในหนังสือเรียนโดยเฉพาะประเด็นเรื่องความรุนแรงในวรรณคดีและเรื่องทางเพศ พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมซึ่งเป็นเรื่องต้องห้ามในสังคม หรือการอธิบายเนื้อหาเดียวกันด้วยมุมมองใหม่ ยกตัวอย่างเช่น การนำเสนอความคิดของผู้เขียนเรื่องการบริจาคตานของพระเวสสันดรนั้น อาจไม่สามารถโน้มน้าวให้ผู้เขียนเกิดความศรัทธาในคำสอนเกี่ยวกับทานบารมีได้ (Tetchaksema, 2019, p. 88) เนื่องจากเป็น “การมองในบริบทปัจจุบัน” (Tetchaksema, 2019, p.89) โดยนัยนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนนอกรวงวรรณคดีไทยใช้มุมมองเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นคนละประเด็นกับการสร้างทานบารมีของพระโพธิสัตว์

ลักษณะสำคัญของการต่อรองความหมายของความรู้นอกหนังสือเรียนวรรณคดีไทยข้างต้น สอดคล้องกับพื้นที่การสื่อสารและความรู้ของผู้ผลิต ดังพบว่าการเผยแพร่ความรู้ทางวรรณคดีในแพลตฟอร์มยูทูป และการตีพิมพ์เนื้อหาที่ผ่านการนำเสนอในสื่อใหม่นั้นมีผลต่อการคัดเลือกเนื้อหา และวิธีการอธิบายความรู้ ในขณะที่การตีพิมพ์บทความรวมเล่มของ ปรามินทร์ เครือทอง จะเน้นการแสวงหาความรู้แบบนักประวัติศาสตร์ จากการรวบรวมหลักฐานประเภทต่างๆเข้าด้วยกันเพื่อสร้างข้อสรุปของความรู้ วรรณคดีไทยจึงมีความสำคัญในฐานะทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) สำหรับผู้อยู่ในวงการวรรณคดีเพราะส่งผลให้เกิดเครือข่ายความรู้

ทางวิชาการในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษาทั้งในรูปแบบกิจกรรมทางวิชาการ การประกวดแข่งขันทางวรรณคดี และการสร้างหลักสูตรวรรณคดีไทยในระดับอุดมศึกษา สำหรับผู้ผลิตที่อยู่นอกวงการวรรณคดีไทย วรรณคดีไทยก็เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ และพื้นที่การผลิตสื่อความรู้สมัยใหม่ด้วยเช่นกัน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการสร้างและเผยแพร่ความรู้ทางวรรณคดีไทยในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิถักษ์ (พ.ศ.๒๕๕๑) และหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ แสดงให้เห็นว่า การผลิตและเผยแพร่ความรู้วรรณคดีไทยของกลุ่มผู้ผลิตกระแสหลัก แสดงให้เห็นโครงสร้างวัฒนธรรมการศึกษาวรรณคดีของชาติ ที่เกิดจากวงจรการสร้างและเผยแพร่ความรู้ของกลุ่มผู้ผลิต (องค์กรทางวัฒนธรรม, ผู้ทรงคุณวุฒิ) ผลผลิต (หนังสือเรียนวรรณคดีไทย) และ กลุ่มผู้อ่าน (นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๖) กระบวนการนี้สนับสนุนให้วรรณคดีมรดกเป็นกลุ่มข้อมูลสำคัญสำหรับศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์ และข้อมูลความรู้ด้านสังคมและวัฒนธรรมไทยที่แสดงความสืบเนื่องของอาณาจักรไทย

ในขณะที่การผลิตและเผยแพร่ความรู้วรรณคดีไทยในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ เกิดจากกลุ่มผู้ผลิต (สำนักพิมพ์เอกชน,นักวิชาการอิสระ, นักสื่อสารความรู้ในสื่อใหม่) ผลผลิต (หนังสืออ่านกึ่งวิชาการ) และกลุ่มผู้อ่าน วงจรดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวทางที่หลากหลายของการผลิตและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีนอกโครงสร้างวัฒนธรรมการศึกษาของชาติ ที่ยังคงอาศัยการสถาปนาความสำคัญของวรรณคดีมรดกผ่านโครงสร้างวัฒนธรรมการศึกษาแห่งชาติ แนวทางการสร้างและเผยแพร่ความรู้ในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ จากกรณีศึกษาแสดงให้เห็นว่า การสื่อสารความรู้ในสื่อใหม่มีความสำคัญเพิ่มขึ้น เพราะเป็นช่องทางที่ผู้ผลิตสามารถนำวรรณคดีมานำเสนอในรูปแบบใหม่ ให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ การเปรียบเทียบลักษณะเนื้อหาและการอธิบายความรู้ในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการด้านวรรณคดีไทยกับหนังสือเรียนวรรณคดีไทยของกระทรวงศึกษาธิการระดับมัธยมศึกษา แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนวรรณคดีนำเสนอคุณค่าของวรรณคดีมรดกในฐานะวรรณคดีคำสอนอย่างเด่นชัด ประเด็นเรื่องคุณค่านี้ช่วยเน้นย้ำแนวปฏิบัติของผู้เรียนในฐานะสมาชิกของ

สังคมพุทธ ที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของการสร้างและสืบทอดวัฒนธรรมแห่งชาติ ร่วมกับการปลูกฝังแนวคิดเรื่องหน้าที่ การอธิบายความรู้ในหนังสือเรียนวรรณคดีไทยอีกส่วนหนึ่ง คือ ภาษาและวรรณศิลป์ ซึ่งส่งผลต่อการตีความตัวบทวรรณคดีมรดก จุดเน้นด้านสุนทรียศาสตร์และภาพสะท้อนทางสังคมวัฒนธรรมไทยในหนังสือเรียนวรรณคดีดังกล่าว มีลักษณะต่างไปจากเนื้อหาและการอธิบายความรู้ในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ กล่าวคือ วรรณคดีไทยในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการไม่ได้นำเสนอคุณค่าของวรรณคดีไทยในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมแห่งชาติ ด้วยการจัดวางโครงสร้างเนื้อหา และวางแนวทางการอธิบายไว้เป็นกรอบชัดเจน แต่มุ่งนำเสนอคุณค่าของวรรณคดีในฐานะความรู้ที่สามารถสร้างความบันเทิงสำหรับคนรุ่นใหม่ และข้อมูลความรู้ทางประวัติศาสตร์สำหรับผู้ผลิตนอกระบบวรรณคดีไทย ซึ่งเป็นวิธีการต่อรองความหมายของความรู้ในวรรณคดีอย่างหนึ่ง ปรากฏการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการต่อรองความหมายของความรู้ช่วยขยายขอบเขตการศึกษาวรรณคดีในพื้นที่ทางเลือก ประเด็นหลักที่หนังสืออ่านกึ่งวิชาการนำเสนอ ได้แก่ วรรณคดีมีลักษณะเป็นสากล หน้าที่ของวรรณคดีควรสะท้อนให้เห็นสัญชาตญาณของมนุษย์อย่างหลากหลาย และวรรณคดีเป็นข้อมูลความรู้ด้านสังคมวัฒนธรรม ไม่ใช่เครื่องบ่งชี้ความเจริญของวัฒนธรรมแห่งชาติเพียงประการเดียว การสร้างพื้นที่สื่อสารความรู้ทางเลือก จึงเป็นโอกาสพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้วรรณคดีไทยที่ทำทลายสำหรับการศึกษาในปัจจุบัน หากนักวิชาการในวงวรรณคดีไทย นำผลการศึกษาค้นคว้าที่สัมพันธ์กับตัวบทวรรณคดีในระดับอุดมศึกษา มานำเสนอให้สอดคล้องกับความสนใจและวิธีการเรียนรู้ผ่านสื่อสมัยใหม่ จะทำให้การศึกษาวรรณคดีไทยทั้งในระบบและนอกระบบเกิดขึ้นคู่ขนานกันไปได้ นอกจากนี้แล้ว กระบวนการเปลี่ยนแปลงหน้าที่เดิมของวรรณคดีไทยในระบบการศึกษา มีแนวโน้มที่จะถูกทำลายจากการแปรรูปตัวบทวรรณคดีเป็นสื่อสมัยใหม่ ดังพบในกรณีศึกษา ที่แสดงให้เห็นทิศทางการนำเสนอวรรณคดีในฐานะความรู้ที่มีความบันเทิงเป็นส่วนนำ และการผลิตซ้ำตัวบทวรรณคดีมรดกกลุ่มสำคัญในหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ จึงกล่าวได้ว่า วรรณคดีมรดกในหนังสือเรียนวรรณคดีที่ยังคงได้รับความสนใจในกลุ่มผู้อ่านหนังสืออ่านกึ่งวิชาการ เป็นวรรณคดีที่ไม่ได้เขียนขึ้นเพื่อใช้เป็นตำราตั้งแต่ต้น ดังนั้น บริบทการนำไปใช้จึงมีผลต่อความสำเร็จของการสอนในชั้นเรียนด้วยเช่นกัน

References

- Baesio, K. (2021). "The approach of the application of storytelling in teaching Thai literature for secondary education". *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 6(1), 198-210.
- Bourdieu, P. (1993). *The Field of Cultural Production*. New York: Columbia University Press.
- Daengsakun, K. (2019). Storylog: phro thuk khon mi rueang lao phan prasopkan chiwit lae tongkan song to arom khwamrusuek [Storylog: because everyone has their own stories from experiences and passed down emotions] in *utsahakam prasan sin : wannakam watthanatham sakrin lae kan doenthang kham sue [The arts integration industry: literature, screen culture and the journey across media]*, Prasannam, N.(ed.). Bangkok: Contemporary Art Promotion Fund, Office of Contemporary Culture, Ministry of Culture.
- Debyasuvam, B. M.L.(1986). *waen wan kan [Glasses for literature suspicion]*. Bangkok. Anthai.
- Department of Mental Health, Ministry of Public Health. (2003). *Teacher Handbook for mental health support for Junior High School Students*. [manuscript online]. Retrieved from <https://www.dmh.go.th/download/ebooks/MEH7.pdf>
- Inthonphon, W. (2009). *Rai ngan kan wichai 'Sap li huan : kansueksa nai ngae sangkhomwitthaya wannakhadi'* [Research report, 'Sappha Li Huan: a study of the sociology of literature']. Songkla: Faculty of Liberal Arts (Educational Foundation) Prince Of Songkla University.
- Khamthai, K. (2017). *sunthon phu maidai paopi phra aphai mani maichai khon rayong [Sunthorn Phu did not play the flute; Phra Aphaimani was not from Rayong]*. 3rd edition. Bangkok: Day Poets.

- Khamthai, K. [alias] (2018). *kham khru [Teacher words]*.The Cloud webpage. Retrieved August 23,2020,from <https://readthecloud.co/talk-tutor-tom>
- Kreuthong, P.(2015). *wannakhadi khisongsai [Suspicious Literature]*. Bangkok: Read Publishing House.
- Ministry of Education. (2018). *wisaithat khong laksut kaen klang kansueksa khanphuenthan phutthasakkarat 2551*. (Vision of the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551). Retrieved from <http://www.cvk.ac.th/download/pdf>
- Ministry of Education. (2010). *nangsue rian rai wicha phuenthan phasa thai wannakhadi wi chak chan matthayomsueksa pi thi1* [Thai literature textbook for Secondary 1]. Bangkok: Teachers Council.
- Ministry of Education. (2010). *nangsue rian rai wicha phuenthan phasa thai wannakhadi wi chak chan matthayomsueksa pi thi 2* [Thai literature textbook for Secondary 2]. Bangkok: Teachers Council.
- Ministry of Education. (2010). *nangsue rian rai wicha phuenthan phasa thai wannakhadi wi chak chan matthayomsueksa pi thi3* [Thai literature textbook for Secondary 3]. Bangkok: Teachers Council.
- Nagavajara, C. (1971). wannakhadi wichan lae wannakhadi sueksa [Literature Criticism and Literature Studies] in *wanwaithayakon*. Bangkok: Thaiwattanapanich.
- Netrananda, A. (2018). A study of *Lilit Taleng Phai* in literature appreciation volume 5 for the preparation of Thai literature teaching in the upper secondary level. In Proceedings of 56th Kasestsat University Annual Conference: Education, Economics and Business Administration, Humanities and Social Sciences (pp. 723-731). Bangkok (Thailand): The Thailand Research Fund.
- Prakitnonthakan, C. Architect, Knowledge and Architecture Schools. *NAJUA: History of Architecture and Thai Architecture*, Vol. 13 (2016), 1-38.

- Prasannam, N. Poem book for Thai teenagers, a study of the sociology of literature. *Journal of the Faculty of Arts*, Silapakon University, 27, 1 (June-April 2006), 165-202.
- Raksamani, K. (2013). *kan wicai wannakhadi [Literature Research]*. Bangkok: Department of Oriental Languages Faculty of Archeology Silapakon University.
- Raksamani, K. (2004). *pakonnam nithan [The Sanskrit vetala cycle in Thai tales]*. Bangkok: Maekhamphang.
- Raksamani, K. (2004). wannakhadi midi yangrai [What is the benefit of literature?] in *wannasanvijai*. Bangkok: Maekhamphang.
- Read to tell, Tell to read. (n.d.). *Thaibookreviews* [Facebook Page]. Facebook. Retrieved August23,2020, from <https://www.facebook.com/Thaibookreviews/posts/1455581391153878/>
- Sajjaphan, R. (2014). 100 years of Wannakhadi Samoson. *The Journal of the Royal Society of Thailand*, 39(3) (July-September 2557), 317-337.
- Sajjaphan, R. (2019). New Opportunities for Contemporary Novels in Thailand 4.0. *Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities*, 25(2), 1-45.
- Siwasariyanon, W. (1961). *wannakhadi lae wannakhadi wichan [Literature and Literature Criticism]*. 3rd edition. Phranakhon. P.E.N. International Thailand-Centre Under the Royal Patronage of H.M. The King.
- Techawongstien, K. (2016). *The sociology of the representation of national self through the translation of modern Thai literature into English: a Bourdieusian approach*. (Doctoral Dissertation) SOAS, University of London, UK.
- Tetchaksema, C. (2019). *wannakhadi thai dai cet [Thai Literature Digest]*. 5th edition. Bangkok: Day Poets.

